

Iskolakönyvtáros

3. évfolyam 2. szám

12.

1999. június

- *Ósi iskola – ősi könyvtár Pápán*
- *A Veszprém megyei könyvtár gyermekkönyvtára*
- *NATtal vagy NATtalanul* ■ *Gondolatok a könyvekről*
- *Könyvtári kérdések* ■ *Könyvismertetések*

Módszertani és tájékoztató folyóirat

általános és középiskolák számára

TARTALOM

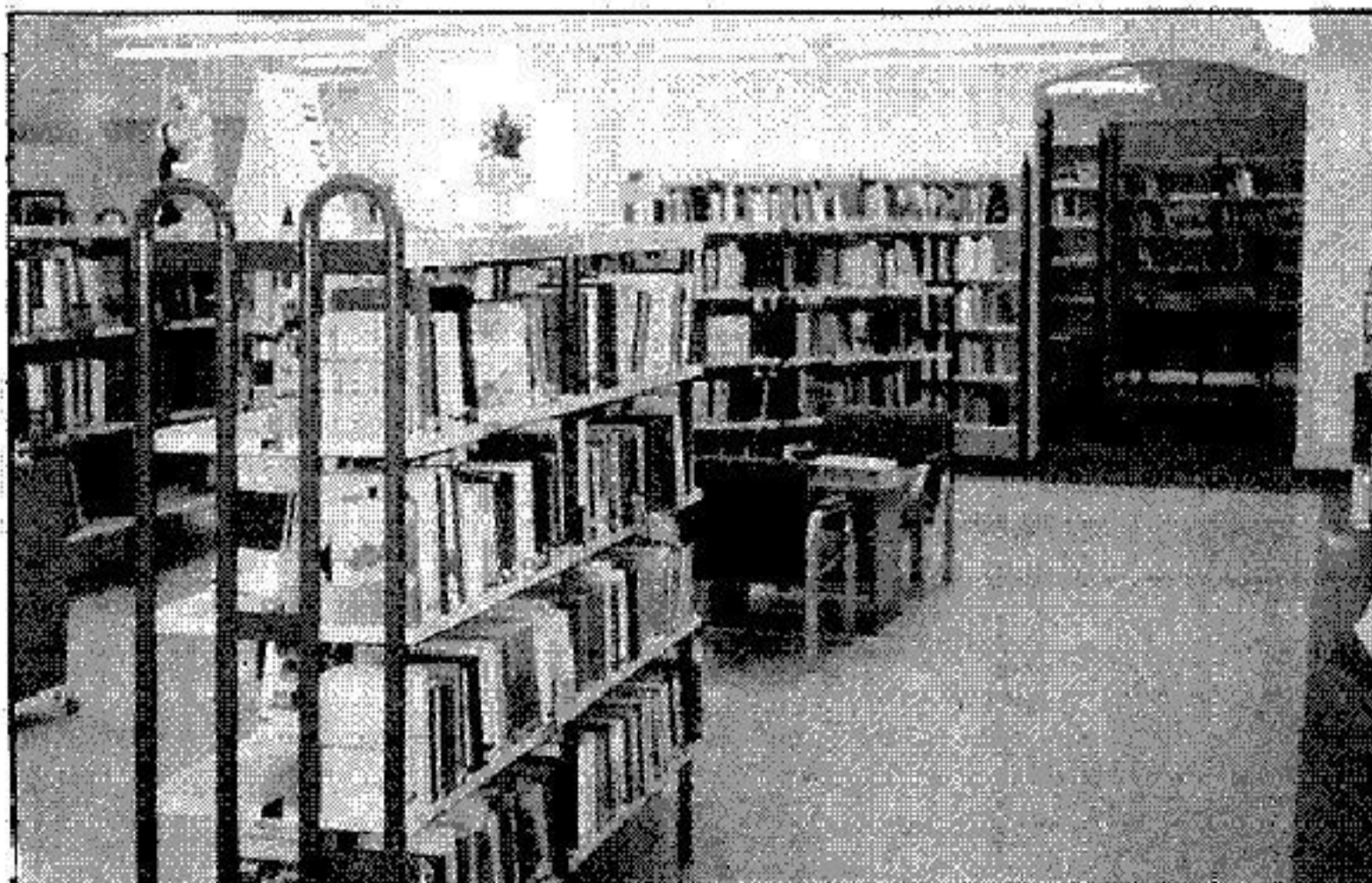
E számunk szerzői:

Bajtai Mária könyvtárostánár, Bányai Júlia Gimnázium, Kecskemét; dr. Csiszár Miklós könyvtáros, Veszprémi Közgazdasági Szakközépiskola, Veszprém; Emmer Gáborné könyvtárvezető, Megyei Pedagógiai Intézet, Veszprém; dr. Lányi Katalin, neveléstörténész, Budapest; Mezei Zsolt könyvtárostánár, Református Kollégium Gimnáziuma, Pápa; dr. Tölgyesi József főszerkesztő, Veszprém; Ugrin Gáborné ny. főszerkesztő, Budapest; Vargáné Ládonyi Erzsébet, a gyermek- és ifjúsági részleg vezetője, Eötvös Károly Megyei Könyvtár, Veszprém; Wágner Lászlóné ny. könyvtárostánár, Veszprém.

Fotók: Szelényi Károly, Tölgyesi József, Zöldi Kovács János és archív felvételek

Címlapkép: A kecskeméti Bányai Júlia Gimnázium könyvtára

A szerkesztő jegyzete	2
Mezei Zsolt: Ősi iskola – ősi könyvtár	3
Vargáné Ládonyi Erzsébet: Az Eötvös Károly Megyei Könyvtár gyermekkönyvtára	7
Wágner Lászlóné: Könyvtáros voltam a veszprémi Bem iskolában	11
Bajtai Mária: A Bányai Júlia Gimnázium iskolai könyvtára	14
Csiszár Miklós: NATtal vagy Nattalanul, de a könyvtárra szükség van	16
Ugrin Gáborné: A közoktatási intézmények könyvtáraitól	19
Lányi Katalin: Időszerű gondolatok a tankönyvekről	23
Ugrin Gáborné: Iskolai könyvtári kérdések a közoktatási törvény módosításakor	24
Könyvismertetések (Emmer Gáborné)	18, 22

Módszertani és tájékoztató folyóirat általános és középiskolák számára

Főszerkesztő: DR. TÖLGYESI JÓZSEF. **A szerkesztőség munkatársai:** EMMER GÁBORNÉ, DR. TÓTH DEZSŐ, JÁKLI SÁNDOR. **Tervezőszerkesztő:** BORDÁCSNÉ MÓROCZA ÉVA. **Médiaasszisztens:** SZENTE VIKTÓRIA.

Szerkesztőségi titkár: T. MIHÁLYI HAJNALKA. **Szerkesztőség:** 8200 Veszprém, Victor Hugo u. 3. Telefon: 88/421-080, 423-244. Fax: 88/421-080. **Felelős kiadó:** VARGA ISTVÁN igazgató. **Kiadja és terjeszti:** NODUS KIADÓ – 8200 Veszprém, Victor Hugo u. 3. Telefon: 88/425-411; 88/423-244; 88/421-080. **Megrendelhető:** a kiadónál. A lap tanévenként ötször jelenik meg. Az éves előfizetési díj: 800 Ft. **Nyomdai előkészítés:** SZURMAY LÁSZLÓ, Veszprém. **Nyomdai munkák:** OOK Press, Veszprém. **Felelős vezető:** SZATHMÁRY ATTILA. HU ISSN 1218-0963.

Ellenőrzés, értékelés, minőségbiztosítás

„Az oktatás tartalmi korszerűsítésének folyamata, az iskolaszervezeten végbemenő változások nyugvóponttra juttatása, az oktatás és nevelés összhangjának erősítése, az alkalmazható tudás megszerzésének igénye olyan szakmai célokat jelentenek, amelyek eléréséhez időről időre képet kell kapnunk az elvégzett munka eredményeiről, az oktatási rendszer általános állapotáról, a végbemenő folyamatoknak az intézményrendszeren belüli és szélesebb társadalmi hatásairól” – olvasható az Oktatási Minisztérium tájékoztatójában.

A közoktatás-történet egyik jelentős szakasza zárult le azzal, hogy elkészültek az iskolák pedagógiai programjai. Ez alapvető volt abban, hogy lehetőséget adjon a társadalmi követelmények, a helyi humán munkaerőforrás, valamint a lokális körülmények összhangja megteremtésére, vagy legalábbis olyan kapcsolódási pontok megállapítására, amelyek által hosszabb távra biztosítható a helyi oktatáspolitikai valamennyi tartalmi és formai eleme.

Az elmúlt évtizedekben hol tartósan, hol átmenetileg különböző intenzitással és különböző szervezeti formában jelen volt a szakmai ellenőrzés és értékelés. A jövőben sem nélkülözhetjük ezeket, mert nem csak a pedagógiai folyamatok területileg különböző eltérései, hanem a helyi kapacitások széles spektrumú sajátosságai is indokolják, hogy az output elfogadható mértékű sávon belül legyen az ország bármely nevelési-oktatási intézményét illetően. Ezért az ellenőrzés, értékelés, a minőségbiztosítás rendszerének kiépítése elengedhetetlenül szükséges lesz ahhoz, hogy megjeleníthető, összehasonlítható legyen az intézményekben folyó szakmai munka. Ebben új elem, új kategória a minőségbiztosítás.

Ennek a – közoktatásban új – fogalomnak alapvető jelentősége lesz abban, hogy az iskolák tartalmi munkája és eszközrendszerének kidolgozása és fejlesztése olyan koncepció alapján történjen, amellyel a benne részt vevők azonosulni tudnak. Ezáltal feltételezhető lesz, hogy az értékelési és minőségbiztosítási rendszer kialakítása és nyilvános (!) működtetése hozzájárul majd az iskolai munka társadalmi, szakmai presztízsének erősödéséhez.

Az Oktatási Minisztériumban megfogalmazódtak azok a politikai, oktatáspolitikai, szakmai alapelvek, amelyek feltételei eme új rendszer kidolgozásának, működtetésének. Ebben a legjelentősebb szervezettefejlesztés az Országos Közoktatási Értékelési és Vizsgaközpont létrehozása, amellyel megteremthetők az értékeléssel, ellenőréssel összefüggő hatósági feladatok ellátásának feltételei, valamint az ehhez kapcsolódó szolgáltatások biztosítása. Az ez által megvalósítható folyamatokban az értékelés és ellenőrzés négy szintű (intézményi, fenntartói, regionális és országos), a minőségbiztosítás pedig két szintű (intézményi, és fenntartói) lesz. Ez azzal is jár, hogy különváltik a hatósági, illetve a szolgáltatói feladatrendszer.

Mint minden jelentős pedagógiai változtatásnak, ennek is kell egy olyan átmeneti, adaptációs idő, amelyben kidolgozhatók e rendszer tartalmi elemei, megfeleltethetők a szakmai követelmények és a helyi lehetőségek, vagyis létrehozható e kettő olyan harmonizációja, amely biztosíthatja a rendszer hatékony működését. Ezért a következő két tanévben a minőségbiztosítás bevezetésében az önkéntesség elve alapján kezdődhetnek meg e munkák.

Ez utóbbi kapcsán kell majd vizsgálni, hogyan lesz objektíven ellenőrizhető, értékelhető és javítható az iskolai munka, hogyan érhető el a pozitív, megerősítő, fejlesztő jellegű tevékenység?

„Az ellenőrzés az intézmény működésének a hatályos jogszabályok, illetve pedagógiai dokumentumok – a fenntartó által elfogadott pedagógiai program – alapján való megfeleltetését vizsgálja. Az ellenőrzés kiterjed az intézmények fenntartóira is” – olvasható a minisztériumi dokumentumban. Ezért a felelősség kettős, s bár vannak közös pontok ebben az érdekeltségben, a megosztás nem csak logikus, hanem az eltérő funkciók következményeként indokolt is.

Az értékelési és vizsgaközpont feladata lesz többek között, hogy a szakmai szolgáltató intézményektől elkülönítetten, de velük együttműködve szervezze és felkínálja ezt a tevékenységet. Ennek lényeges eleme lesz az intézményfenntartók közoktatás-irányítói te-

vékenységének ellenőrzése. Ehhez javítani kell a szakértői munka feltételeit, s növelni kell e tevékenység minőségét. Ezért a központ egyik első feladata lesz azoknak a standardoknak a kidolgozása, amelyek révén megvalósítható lesz az egységes minőségfejlesztési politika. Ez olyan szakmai útmutatók összeállítását jelenti, amelyek a megvizsgálendő területeket, az ellenőrzés tartalmi jellemzőit és módszereit tartalmazzák. Ennek egyik feltétele az is, hogy felülvizsgálják a regisztrált szakértők szakmai kvalitását, s olyan megfelelőségi mutatók mentén szerveződjön újjá e szakmai grémium, amely kiküszöböli, megszünteti a meglévő kompetenciaanomáliákat.

A minőség ellenőrzésének meghatározó eleme lesz a közoktatási statisztikai és információs rendszer. Ennek hatékony működtetése eredményeként nem csupán mennyiségi, hanem fontos minőségi mutatók alakulásáról, változásairól is széles körű információk nyerhetők, amelyek alapján – ha szükséges – módosíthatók lesznek az oktatási rendszernek azok a pontjai, folyamatai, amelyek a diszfunkció okozói.

„Az értékelés az intézmény, a fenntartó és a központi oktatásirányítás jóváhagyott dokumentumaiban megfogalmazott szakmai célkitűzéseket veti össze a tényleges működés eredményeivel. Az értékelés szempontrendszere az érintettek bevonásával válik szakmailag legitimé” – olvasható az e területtel kapcsolatos alapelv.

A minőségbiztosításról a következő sorok szólnak: „A minőségbiztosítás olyan tudatos intézményi tevékenység, amely az intézmény szakmai céljainak és tényleges működésének állandó közelítését szolgálja a gyerekek, a szülők, pedagógusok, fenntartók, valamint a munkaerőpiac igényeinek mind teljesebb kielégítése céljából.”

A közeljövőben e fogalmak tartalmi megismerésében, majd ezek tartalmának teljesítésében kell helytállnunk. Sok sikert kívánok hozzá mindenkinek, aki ebben bármilyen vonatkozásban érintett lesz, de különösen nekünk, pedagógusoknak.

Hegyesi Róbert

Ősi iskola – ősi könyvtár

Bemutatjuk a Pápai Református Kollégium könyvtárát

MEZEI ZSOLT

A pápai kollégium

A Pápai Református Kollégium több évszázados múltra tekintet vissza. Létrejött a 16. század török háborúkkal, trónviszályokkal, vallási vitákkal terhes homályába vész, ezért alapításának napra pontos dátumát ma sem ismerjük. Ennek ellenére a hagyomány 1531-re teszi a megalakulás évét, mert az 1585-ből ránk maradt iskolai törvénykönyv – ma úgy mondanánk: házirend – bevezetőjében a következő szerepel: „.... Hasonló okból a mi eleink iskolájuk számára a következő törvényeket alkották 1585-ben, kik ámbár 54 éven át csaknem minden törvény nélkül voltak, mégis mi, azok utódai, ezen táblára azokat feljegyeztük és főiskolánk növendékeit azok szerint kívánjuk igazgatni.” Ebből tehát világosan kiolvasható, hogy ha 1585-ben 54 éve működött az iskola „csaknem minden törvény nélkül”, akkor az átalakulás időpontját 1531 körüli évre kell tenni. Miért átalakulás és nem megalapítás? Azért, mert ekkor nem új iskola született, hanem a már évszázadok óta meglévő és működő katolikus plébániai iskola a hitújítás mozgalmához csatlakozott, és protestáns intézménnyé alakult át. Ez a lutheránus irányt követte az 1580-as évekig, ám ettől kezdve Pápa a kálvini reformáció fellegvárává vált.

Iskolánk első ismert tanítójaként Gyzdawith Péter működött 1534-ben. Az iskola megszervezése és anyagi alapjainak biztosítása valószínűleg a város földesurának, Thurzó Eleknek (1527–1535) és 1536-tól enyingi Török Bálintnak a nevéhez fűződik. Az iskolát 1797-ig a pápai református egyházközség, attól kezdve az államosításig (1952) a Dunántúli Református Egyházkerület tartotta fenn. 1752-ben, amikor Mária Terézia a pápai reformá-

tusoktól megvonta a szabad vallásgyakorlás jogát, a Kollégiumnak is a városhoz közeli Adásztevel községbe kellett költöznie, ahonnan aztán II. József türelmi rendelete következtében térhetett vissza ismét Páparra (1783). És itt tisztázni kell egy fogalmat, mit ért a magyar református hagyomány a „kollégium” kifejezés alatt. A köznyelvtől eltérően nem csupán diákszallást értenek alatta, még csak nem is egy bizonyos iskolatípust jelölnek vele, hanem sokkal inkább különböző szintű, önállóan működő oktatási és kulturális intézmények együttesét, amelyeknek a munkáját a kollégiumi szervezet fogja egységbe. Ez nyilván azt is jelenti, hogy egy-egy kollégium intézményeinek száma vagy profilja változott ugyan az évszázadok során, ám maga a kollégium mégis a történeti folytonosságot képviseli. A 16. században létrejött kollégiumokban az elsődleges cél a papképzés volt, de fontosnak tartották a klasszikus és humanista műveltség megismertetését is az evangélium és a reformáció tanításának jobb megértésé-

hez. Az alap-, közép- és felsőfokú oktatási együttes megléte jelentette a kollégiumi rangot. Így volt ez a pápai esetben is: teológiai akadémia, nyolcosztályos gimnázium, kereskedelmi középiskola és a főiskolai könyvtár alkották a Kollégium intézményeit 1947-ben. Emellett egy Nőnevelő Intézet is működött tanítónőképzővel, polgári leányiskolával és egy elemi gyakorló iskolával.

A Főiskolai (kollégiumi) Könyvtár

A múlt század végétől a pápai iskola hivatalos elnevezése így hangzott: a Dunántúli Református Egyházkerület Pápai Főiskolája. Ennek megfelelően a könyvtár a „Főiskolai Könyvtár” nevet viselte.

Valószínű, hogy a 16. századi plébániai iskola könyveit, kéziratos jegyzeteit a lutheránus iskola is megőrizte. Sajnos, ez a gyűjtemény elveszett, nagyságáról és tartalmáról semmiféle konkrét információval nem rendelkezünk. Az intézetnek később is volt kisebb és egyre gyarapodó könyvállománya, de erről sincs biztos tudomásunk. Az első kézzelfogható könyvtártörténeti adataink a 17. századból valók. A könyvekben fennmaradt tulajdonosi bejegyzések tudósítanak arról, hogy pl. *Conradus Schlussemburgius: Theologiae Calvinistarum libri tres (Frankfurt am Main, 1594)* c. munkája a pápai „Coetus” tulajdona volt. Ez az elnevezés a korabeli protestáns kollégiumi közösségeket jelentette, amelyeket a rektor-professzor vezetésével meghatározott törvények szerint maguk a diákok kormányoztak. A 17. századból aránylag magas számban fordulnak elő a heidelbergi professzorok munkái, ami azt jelzi, hogy a pápai diákok gyakran keresték fel a heidelbergi egyetemet.

PÁPAI REFORMÁTUS GYŰJTEMÉNYEK

Könyvtárunk egyik legrégebbi könyvhagyatéka *Veresmarti Mihályé*, aki 1652-től a Kollégium diákja, későbbi révkomáromi, 1664-től pápai, 1691-től győri lelkész volt. Veresmarti 1690 táján a Kollégiumnak adományozta a könyvtárat, amelyből kb. 40 kötet ma is megvan.

A már emlegetett 1752-es adászteveli költözés és az ott eltöltött négy viszontagságos évtized a bibliotéka állományát is erősen megtépázta. A kötetek szétszóródtak, *Tóth Ferenc* professzor azt írja: „Megmaradt a régi *bibliothecának* 127 darab könyve.”

1784-ben a türelmi rendelet lehetőséget adott a pápai reformátusoknak, hogy iskolájukat magasabb szinten újjá szervezzék. *Mándi Márton István* (1760–1831) professzorsága és *Tóth Ferenc* (1768–1844) püspöksége idején tudatos iskolaépítés kezdődött. Ez nyilván megmutatkozott a könyvtári állomány gyarapodásában is. Az általuk 1802-ben elkészített könyvtári szabályzat szerint a külföldi tanulmányútról hazatérő teológusok kötelező hagyománynak tekintették, hogy Alma Materük számára könyvet hozzanak haza. Így, a peregrinusok révén került a gyűjteménybe számos, ma már könyvművészeti ritkaságnak számító munka, amelyek a *Plantin*, a *Frobenius*, a *Thanner*, a *Faber* vagy az *Elzevir* nyomdák műhelyeiből kerültek ki. *Tóth Ferenc* gyűjtése és buzdítása alapozta meg a könyvtár 1711 előtti régi magyar könyv-, antikva- és kéziratál-

lományát. Ő kezdte el a kölcsönzők és kölcsönzések szakszerű nyilvántartását is.

A Főiskolai Képzőtársaság – mely a reformkori mozgalmak részeként alakult meg –, szintén rendelkezett könyvtárral, ennek eredeti katalógusa is ránk maradt. Ez a gyűjtemény főként az ifjúság tudományos és szépirodalmi érdeklődését volt hivatva kielégíteni. A Társaságnak és könyvtárának az 1841/42. tanévben *Petőfi Sándor* és *Jókai Mór* is tagja volt.

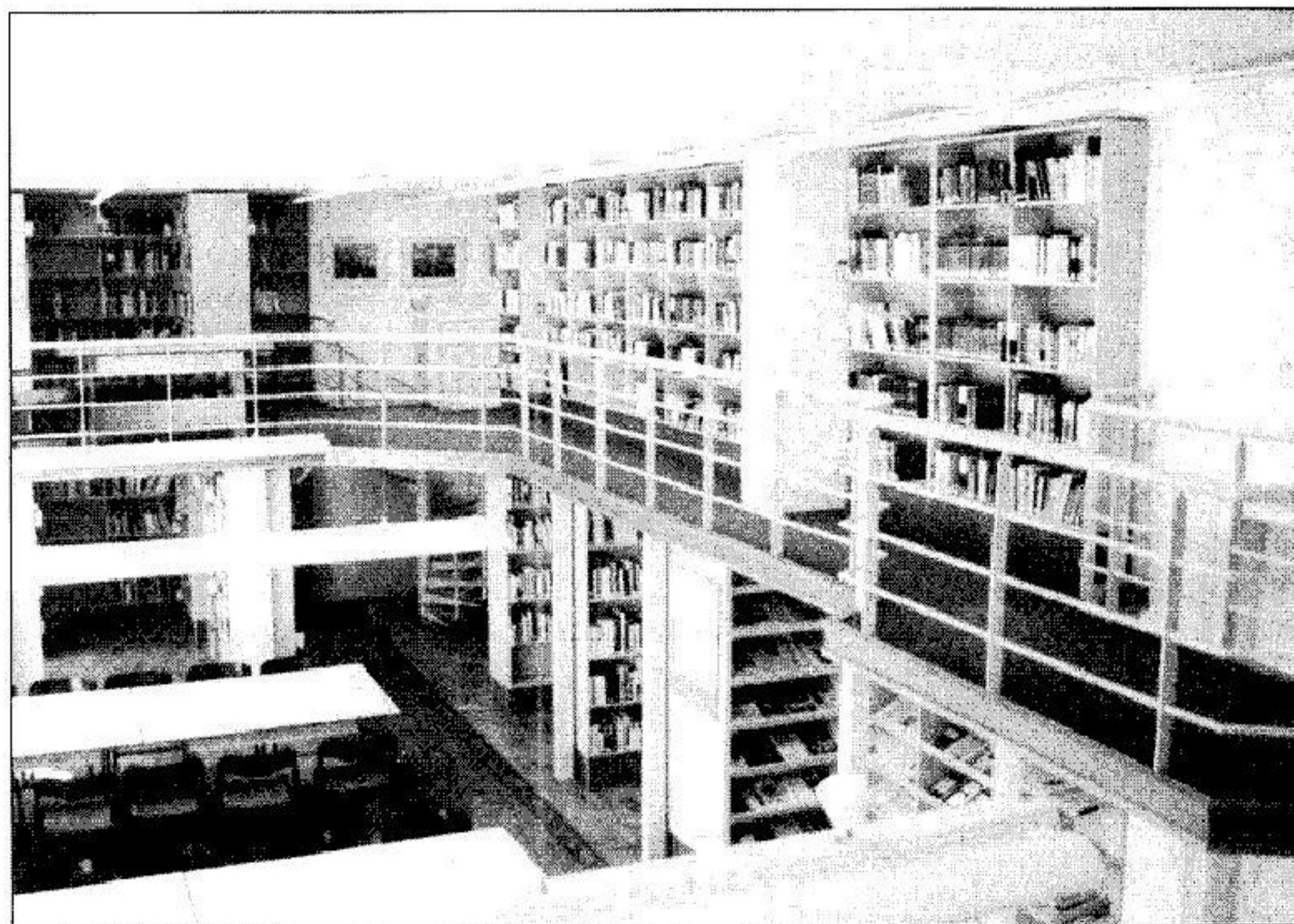
Az 1848/49-es forradalmat és szabadságharcot követő elnyomást sértetlenül élte át könyvtárunk, károkat inkább a gyakori helyváltozás, költözködés okozott. (1857-ben az Ókollégium épületéből a későbbi Nőnevelő Intézet

épületébe.) A könyvállomány első igazán szakszerű rendszerezésére *Tóth Dániel* könyvtárossága (1877–1897) alatt került sor, aki bevezette az ún. müncheni katalógust. Az ő munkáját folytatta *Borsos István* (1897–1918), aki az állományt 32 szakba osztotta be.

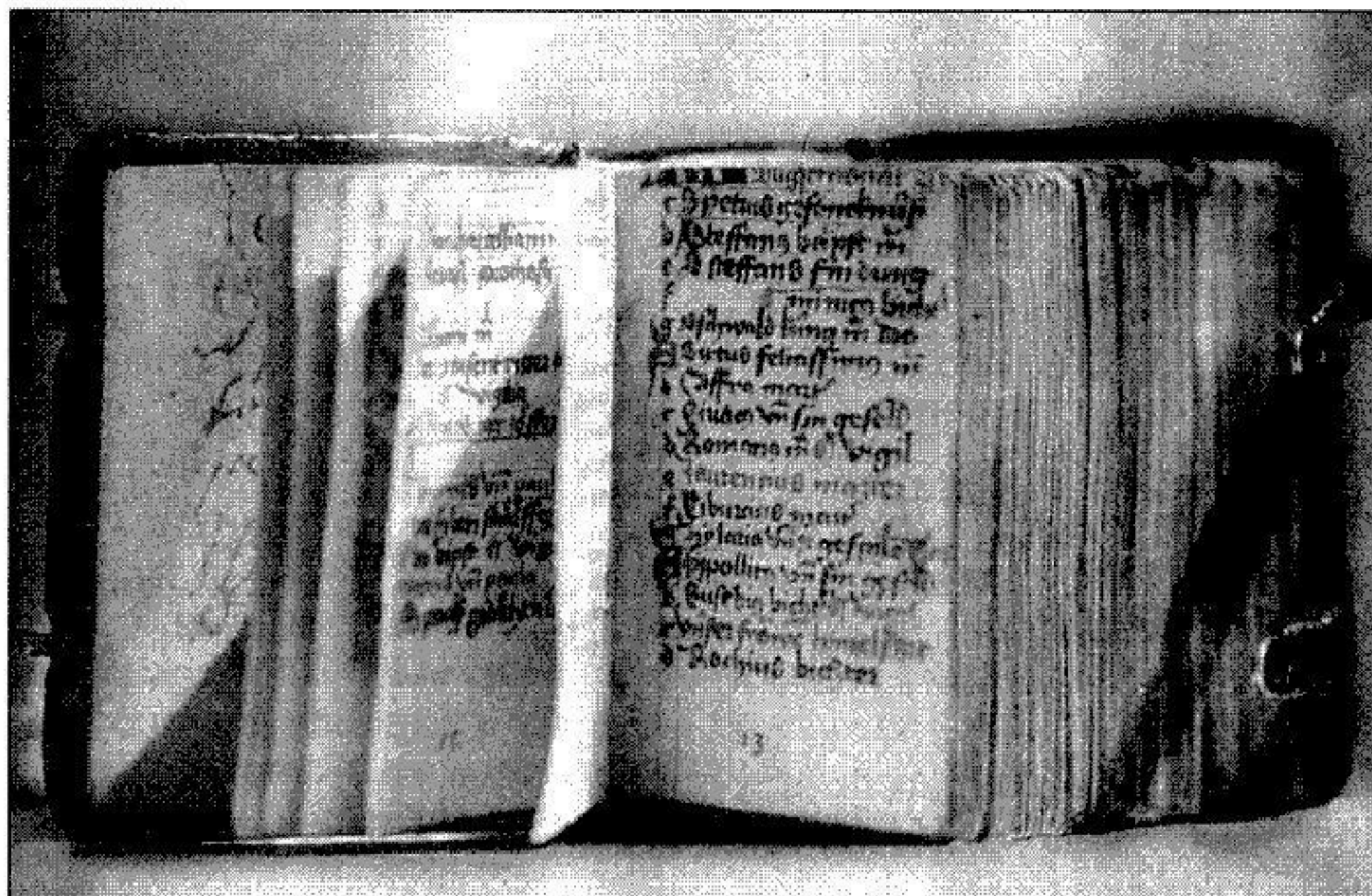
A Református Főiskolai Könyvtár állománya 1885-ben a megszűnő Jogakadémia, 1890-ben az ugyancsak megszűnő Tanítóképző könyveivel gyarapodott. A Jókai Kör, a Nőnevelő Intézet könyvtára ugyancsak a mi gyűjteményünkbe olvadt be a II. világháború után. 1911-ben az állomány 37 ezer, 1945-ben 92 ezer kötetet tett ki, ma kb. 130 ezer könyvtári egység.

Kincsek és ritkaságok

Gyűjteményünk legértékesebb és legrégebb darabja az a 14. század végi kisméretű kódex, amely a német nyelv svájci dialektusában írt imádságokat és egyházi naptárt tartalmaz. Könyvtárunkba ifj. *Pázmándy Dénes* ajándékként került. Szintén kézirat formában maradt ránk a Kollégium – fentebb már idézett – 1585. évi törvénykönyve (igaz, egy 1725-ből származó másolatban). Figyelemre méltó, ritka nyomtatványunk a *Huszád Dávid* által 1577-ben Pápan nyomtatott Heidelbergi Káté

első magyar fordítása. Szintén egyedülálló darabja gyűjteményünknek *Bornemissa Péter: Ördögi kísértetek-ről* c. munkája, mely 1578-ban jelent meg, és ebben a formájában egyedüli példány a világon. Ugyancsak nagy becsben tartjuk az 1841-ben alakult Képzőtársaság úgynevezett „Érdemkönyv”-ét, amely Petőfi és Jókai kézírását őrizte meg számunkra a pápai diákkorukból. Kézirattárunk is számos egyház- és irodalomtörténet szempontból értékes ritkaságot tartalmaz.

Újraéledő intézmény

A Dunántúli Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteményei ma három intézményből áll: könyvtár, levéltár, múzeum. Az 1952-es államosítás után az egykori teljes struktúrával működő Református Kollégiumot egyetlen megmaradt intézményként a Gyűjtemények keretében a könyvtár képviselte. (A „Tudományos Gyűjtemények” elnevezés 1957 óta használatos.)

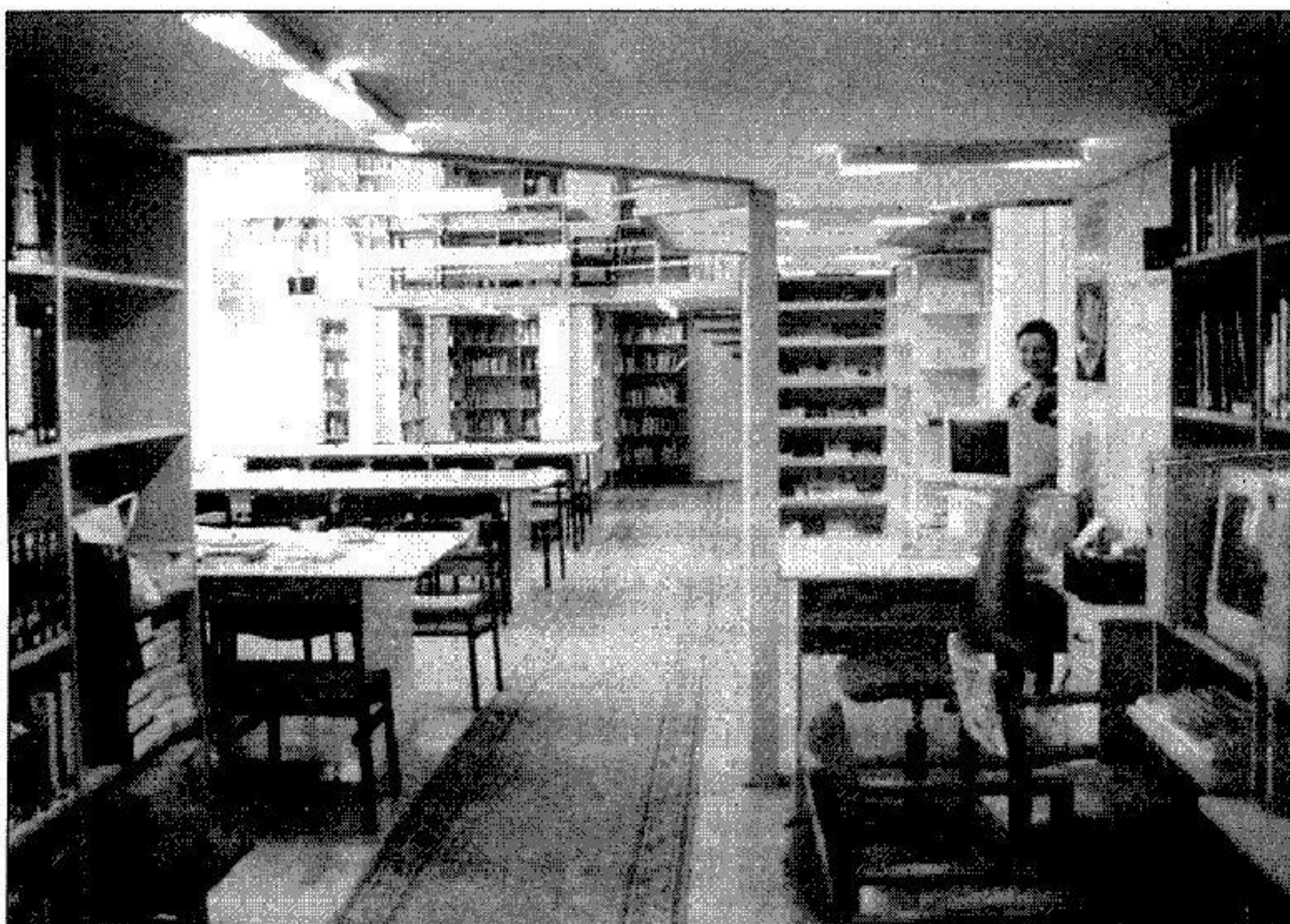
Az elmúlt több mint 45 esztendő a könyvtár kényszerű elszigeteltségben, a volt Kollégium épületének egyik szárnyába zsúfoltan vészelt át. 1945-ben a Kollégiumot egyik napról a másikra hadikórházzá alakították, a könyvtár, kézirattár anyagát ki kellett

költöztetni, s korabeli fényképek tanúskodtak arról, hogy az egykor híres gyűjtemény nem volt más, mint egy óriási papírhalom. Az 1950-es évek végétől, a 60-as évek elejétől – a világtól elzárta, és néhány önfeláldozó embernek köszönhetően –, megindult a könyvtár régi rendjének helyreállítása, és az állomány revíziója. *Pongrácz József, Miklós Dezső, Nádasdy Lajos és Kövy Zolt* voltak azok, akiknek köszönhetően ma újra el lehet igazodni a könyvtári állományban.

Amikor 1990 után elérkezett a történelmi lehetőség, azonnal hozzáfogtak a Pápai Református Kollégium visszaállításához. 1991–1993 között az épületben működő állami gimnáziummal, 1994-től pedig – teljes egészében egy-

házi tulajdonba kerülve –, önállóan dolgozik a Református Gimnázium. A több mint négyszáz tanuló új kihívások elé állította a könyvtárat is. Mivel ez alapvetően múzeális jellegű gyűjtemény, a funkciók és feladatok dominanciájáról kellett dönteni: a *megőrzésre*, és az ebből fakadó feladatokra koncentráljon-e inkább a könyvtár, továbbra is fenntartva bizonyos fokú elszigetelődést (amely a történelmi gyűjtemény teológiai–filológiai–történettudományi jellegéből is következik), vagy nyissa szélesre a kapukat és – mindenekelőtt az újrainduló gimnázium tanulóit kiszolgálva –, felvállaljon bizonyos *közművelődési könyvtári-iskolai funkciókat*. *Köntös László*, az 1993-ban kinevezett új gyűjteményi igazgató ez utóbbi mellett döntött. E döntésében erősen motiválta, hogy a történelmi gyűjtemény megőrzése és használhatósága a jelen körülmények között is nagy nehézségekbe ütközött: a zsúfoltság, a krónikus helyhiány, a négyméteres, sokszor ingatag polcok a kutatók számára értékes állományt szinte megközelíthetlenné tették. Arra pedig, hogy diákokat egy ilyen könyvtárba beengedjünk, gondolni sem lehetett.

Nagyszabású könyvtárfejlesztési tervek megvalósításába fogott tehát a Gyűjtemény. A tágas, világos szabadpolcos könyvtár és olvasóterem az épület egyik újonnan visszajuttatott szárnyában kapott helyet. A könyvtári teret és a berendezéseket *Görgényi Judit* belsőépítész álmodta meg *Szrogh*

György közreműködésével, a statikai terveket *Beke Tibor* készítette, a kivitelezés pedig a Református Gimnázium műszaki csapatát dicséri. A tervek megrajzolása 1994 márciusában, a megvalósítás pedig 1994 decemberében kezdődött. A mintegy kétszáz négyzetméteres galériás könyvtárra és a 28 férőhelyes olvasóteremre kb. 10 millió forintot költöttünk. (Ezt az összeget nem extra támogatások megszerzésével, hanem saját, inflációval terhelt költségvetésünkől sikerült kigazdálkodni...)

A létesítmény fizikai elkészülte után a tartalommal való megtöltés, azaz a könyvtári állomány szétválogatása, átköltöztetése és polcra helyezése valósult meg. Itt feltétlenül utalni kell a gyűjtemény múzeális jellegére: ez a könyvtár az elmúlt ötven évben nem gyűjtötte az iskolai irodalmat (kötelező olvasmányok, tankönyvek, oktatási segédletek stb.), tehát nem volt felkészülve az iskolai könyvtári funkció betöltésére. A beszerzésben óriási hiányosságokat kellett pótolni, s ez úgy vált lehetővé, hogy 1994-től napjainkig mintegy 2,5 millió forintot fordítottunk új dokumentumok beszerzésére. Ma úgy tűnik, hogy a beszerzés tekintetében kezdjük utolérni saját magunkat, de ezt a kérdést továbbra is megkülönböztetett figyelemmel kell kezelnünk, hiszen tulajdonképpen két könyvtárról és két gyűjtőkörrel van szó a mi esetünkben. Elsőként tehát a gimnáziumi oktatás céljait szolgáló állomány került át az új, ún. Modern Könyvtárba. (Ezt a nevet azért választottuk, hogy az iskolai jellegű könyvtárat megkülönböztessük a helyileg is elkülönülő történeti gyűjteménytől). 1998 szeptemberétől – az 1951-ben megszüntetett teológiai főiskola visszaállítására révén – felsőoktatási könyvtárrá is váltunk, mely újabb feladatokat jelent számunkra. A Pápai Református Teológiai Akadémia könyvtári ellátásának megoldása, a középiskolai könyvtári funkció betöltése és a múzeális jellegű állományrészek meg-

őrzése nagyon komoly és nagyon összetett feladatot jelent.

Külön és kiemelten kell szólni a katalógizálás, tehát a feltárás és a visszakereshetőség kérdéséről. Ehhez tudni kell, hogy a régi könyveket a porosz (ún. müncheni) szakrendszer szerint katalógizálták 1945 előtt. Ez a szerző szerinti betűrendbe állított lapkatalógus segít ma is eligazodni ebben az állományrészben. Az 1960-as évektől hozzáláttak egy cédula keresztkatalógus építéséhez, amelynek fejlesztése azóta is folyamatos. Ez kvázi szolgálati katalógusként funkcionál. Katalógusaink harmadik generációját képviseli egy számítógépes integrált könyvtári rendszer, a TINLIB. A Modern Könyvtár állományát teljes egészében ennek segítségével tárjuk fel, s az eddigi tapasztalatok rendkívül kedvezőek. Fölmerülhet a kérdés: miért éppen a TINLIB? Köntös László idekerülése után azonnal számítógépeket vásárolt, s igyekezett a legkedvezőbb áron a legkorszerűbb gépeket beszerezni. A könyvtári szoftver kiválasztásánál már nehezebb feladat várt rá. Kapott a könyvtár egy programot a kampeni (Hollandia) teológiától, erről azonban hamarosan kiderült, hogy közkönyvtári feladatok megoldására nem alkalmas. A katolikus egyházi könyvtárak által kidolgozott program iránt is érdeklődtünk, de ezt a programot tipikusan régi, múzeális gyűjtemények feltárására találták ki (ami egyfelől nagyon megfelelt volna), de nekünk – diákok kiszolgálásáról lévén szó –, egy egyszerűen és könnyedén kezelhető rendszert kellett választanunk. Az MTA SZTÁKI közvetítésével így akadtunk rá a TINLIB-re, amely kiérlelt és megbízható rendszer több évtizedes nemzetközi tapasztalatokkal a háta mögött. A nagy mennyiségű anyag feldolgozása újításokra is inspirált minket: az MTA SZTÁKI-val közösen az országban elsőként használtuk azt a konverziós táblát, amelynek segítségével az MNB CD-ről bibliográfiai adatokat tudunk átemelni a saját rendszerünkbe. Ez az

újítás jelentősen felgyorsította az állomány géprevitelének folyamatát. Ugyanakkor óriási feladatok állnak még a feldolgozás előtt: a muzeális gyűjteményrész retrospektív számítógépes konverziója, a különgyűjtemények katalógizálása, a folyóirattár feldolgozása stb.

Az új szabadpolcos könyvtár és olvasóterem, azaz a Modern Könyvtár ünnepélyes átadására 1996 szeptember elsején került sor. A diákok már másnap birtokba vették a létesítményt, és azóta egyik kedvenc tartózkodási helyükké vált. Ez örömmel tölt el mindannyiunkat, hiszen látjuk, hogy nem hiába dolgoztunk.

Egy könyvtár soha sincs „készen” abban az értelemben, hogy azt folyamatosan kell gondozni, karbantartani. Így tehát a mi új könyvtárunk sincs „készen”, de elindult, működik, s bízzunk benne, hogy a következő évektől a történeti gyűjtemény feltárására is több időt és energiát tudunk fordítani.

Befejezésül hadd vesztegessenek néhány szót a különgyűjteményeinkre, mert azok önmagukban is jelentős értéket képviselnek. A Papensia-gyűjtemény helytörténeti-helyismereti anyagot tartalmaz. Katalógusunk publikálása ritka és hasznos kézikönyvvel ajándékozna meg a kutatókat. A *Baldácsy-féle metszetgyűjtemény*, amelyet *Felvinczi Takács Zoltán* az 1910-es éveken katalógizált, szintén ritkaságnak számít a maga 2700 képzőművészeti alkotásával. És akkor még nem ejtettünk szót az aprónyomtatványokról, az 1814 óta létező éremgyűjteményről, vagy az első és második világháborús gyűjteményekről, amelyek mind-mind kimeríthetetlen gazdasággal várják a kutatókat, érdeklődőket. Talán az eddigiekből is látszik, hogy milyen távlatok és feladatok állnak a Pápai Református Gyűjtemények előtt. De szívünk és ajtónk ma is nyitva áll. Biztatom a Tisztelt Olvasót, ha Pápán jár, ne kerülje el intézményünket: szeretettel várjuk.

Az Eötvös Károly Megyei Könyvtár gyermekkönyvtára

VARGÁNÉ LÁDONYI ERZSÉBET

A veszprémi Eötvös Károly Megyei Könyvtárat 1902-ben a Laczkó Dezső Múzeummal együtt alapították. Szervezetileg 1950 óta önálló, jelenlegi helyére 1968-ban költözött. Jelenlegi épületét Schmall Henrik tervei alapján építették 1902-ben, a püspöki jószágkormányzóság működött benne. Az egykori díszes épület állapota az elmúlt évtizedekben meglehetősen leromlott, így nemcsak a könyvtárosok, hanem a város valamennyi polgára nagy örömmel fogadta, hogy 1997 tavaszán megkezdődtek a rekonstrukciós munkálatok. Az eredeti szépségében helyreállított épülethez szervesen illeszkedik a modern kor elvárásaihoz igazodó új épületrész, melyet 1999. január 25-én adtak át az olvasóknak.

Könyvtárunk általános gyűjtőkörű közművelődési könyvtár. Tevékenységével Veszprém város és a megye lakosságának információs és közművelődési igényeit igyekszik kielégíteni. Nyugodtan mondhatjuk, hogy az új könyvtár a megyeszékhely egyik kulturális központja lett, hiszen technikai felszereltségével, sokoldalú szolgáltatásaival megfelel a legkorszerűbb elvárásoknak is.

Könyvtárunk névadója Eötvös Károly író és politikus, aki 1842-ben Mezőszentgyörgyön született, az akkori Veszprém megye területén. A kiegyezés után ügyészként tevékenykedett. Számos könyve közül az ismertebbek: Utazás a Balaton körül, A Bakony. Ő volt az első Veszprém megyei hetilap megalapítója és szerkesztője.

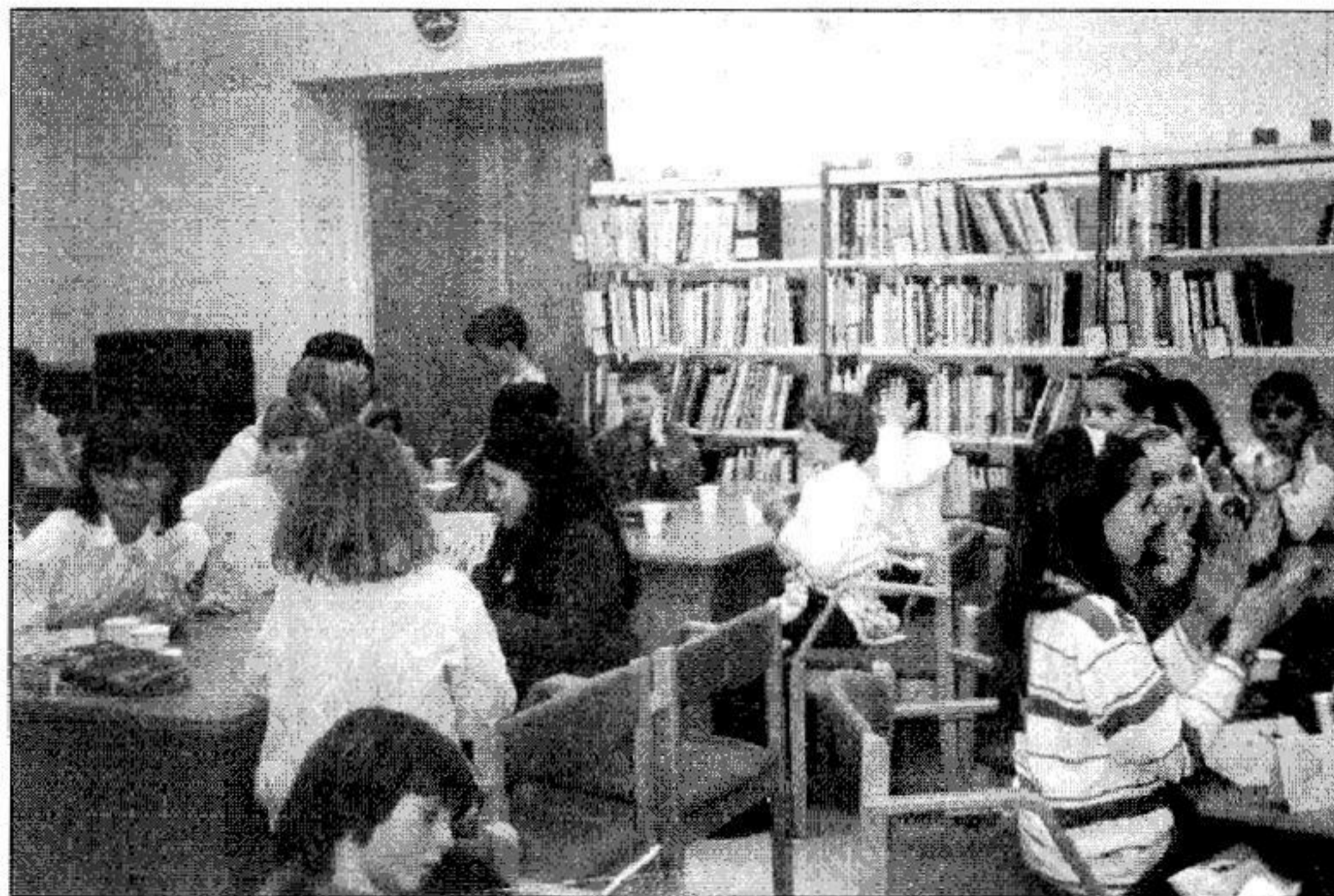
A könyvtár épülete a színházkert felől közelíthető meg. A főlépcső megoldása rendkívül érdekes, hiszen a félkörívben elhelyezkedő magasított lépcsőfokokra jó időben ki lehet ülni beszélgetni, olvasgatni, sőt szabadtéri koncertek, kamaraszínházi előadások megtartására is kiválóan alkalmas.

*

Az impozáns bejáraton áthaladva a fogadótérbe jutunk. Rögtön a bejárat mellett található a két ruhatár. Használata díjtalan és kötelező. Csoportjainknak lehetőségük van az alkalmanként üzemelő ruhatárban együtt elhelyezni kabátjukat, táskájukat, s így nem kell érkezéskor és távozáskor hosszan sorban állniuk, és ezzel a többi könyv-

tárlátogatót is várakozásra kényszeríteniük.

A ruhatár mellett, az általános tájékoztató övezetben lehet beiratkozni a könyvtár valamennyi részlegébe. A beiratkozáshoz 16 éves korig a diákigazolvány felmutatása, 16 év felett pedig a személyi igazolvány szükséges. Itt minden olvasót tájékoztatnak a könyvtár működésének szabályairól, szolgál-

tatásairól, s egyúttal röviden bemutatják az épületet is. (Részletesebb tájékoztatást az egyes részlegeken dolgozó könyvtárosoktól lehet kérni.) A gyermekkönyvtár használóinak itt nyílik lehetőségük a fénymásoltatásra is. Olvasóink közérdekű kérdéseikre is az általános tájékoztató részlegben kaphatnak választ. Az itt dolgozó kollégák átvet-

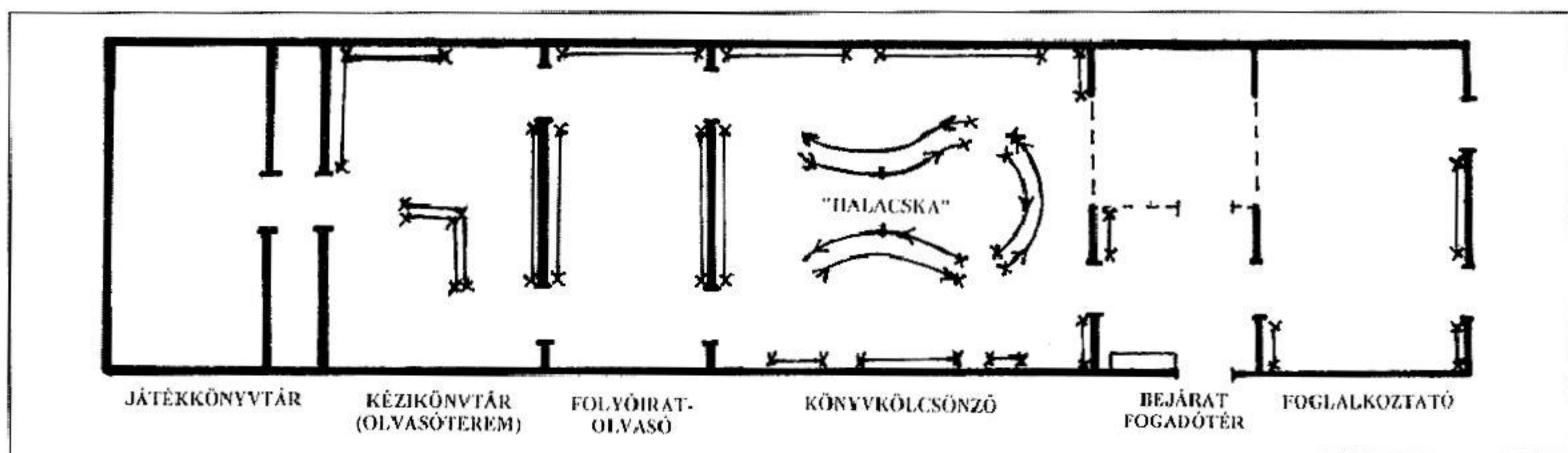
ték a régi telefonos Különleges tudakozó feladatát is, s semmilyen kérdést nem hagynak megválaszolatlanul: vannak, akik a menetrendek iránt érdeklődnek, mások a városi és országos rendezvények időpontjairól vagy a városban működő szolgáltatások és műteremberek címéről.

A bejáratnál jobbra zajlik a könyvek regisztrálása, azaz a teljes kölcsönzési adminisztráció. Itt kell bemutatni azokat a könyveket, amelyeket olvasóink akár a felnőtt-, akár a gyermekrészlegben kiválasztottak és haza szeretnének vinni. A kölcsönzési határidő 4 hét, melyet egy alkalommal lehet meghosszabbítani. A gyermekkönyvtár egyelőre még a hagyományos, tasakos kölcsönzést használja, de terveink szerint rövid időn belül áttérünk a számítógépes kölcsönzésre. Természetesen

ugyanennél a pultnál kapják meg olvasóink az előjegyzett könyveket, és itt kell leadni a visszahozott könyveket is.

Itt található a könyvtár könyvesboltja, ahol valamennyi könyv árából 10% árengedményt adnak. Nagyon sok diszkont árú könyvünk is van, s így jelentős összeget lehet megtakarítani az itteni vásárlással. Az üzlet kínálata folya-

GYERMEK- ÉS IFJÚSÁGI RÉSZLEG

matosan változik, bővül, sőt lehetőség van az egyéni megrendelésekre is.

Az egyik legkedveltebb és leglátogatottabb része könyvtárunknak a folyóiratolvasó: napilapok, hetilapok, képes magazinok közül válogathatnak az érdeklődők. (A tudományos és szépirodalmi folyóiratokat az olvasóteremben helyeztük el.) Itt található még az italautomata és a nyilvános telefon is.

Egy szinttel feljebb (s most járunk még csak a földszinten!) található a gyerekkönyvtár. Ez néha félreértésre ad okot, aminek magyarázata persze egyszerű: a fogadótérbe a színházkertből lépcsőkön jutunk le, tehát ez a -1-es szinten található. A gyerekkönyvtár van az udvar szintjén, tehát a földszinten (a lift felirata szerint a „nulladikon”). Elég gyakran előfordul, hogy azok a felnőtt olvasók, akiket a fogadótérben az első emeletre irányítanak, hozzánk érkeznek. De nagyon örülünk neki, ha ilyenkor beljebb jönnek, és legközelebb már a gyereküket vagy az unokájukat is magukkal hozzák.

Az első és második emeleten található könyvtárunkban a felnőtt részleg. Az első emeleten van a könyvkiválasztó vagy kölcsönző, a másodikon pedig az olvasóterem és a helytörténeti gyűjtemény. Természetesen mindkét szinten szakképzett tájékoztató könyvtárosok várják az olvasókat, akik készséggel segítenek eligazodni vagy megkeresni egy-egy könyvet. A szabadpolcos állományt nagy raktár egészíti ki.

A könyvtár régi épületének földszintjén kapott helyet a zenemű- és médiatár, amely egyik legforgalmasabb részlege könyvtárunknak. A video-, cd- és könyvkölcsönzésen kívül itt van lehetőség zenehallgatásra, magnó- és videofelvétel készíttetésére is.

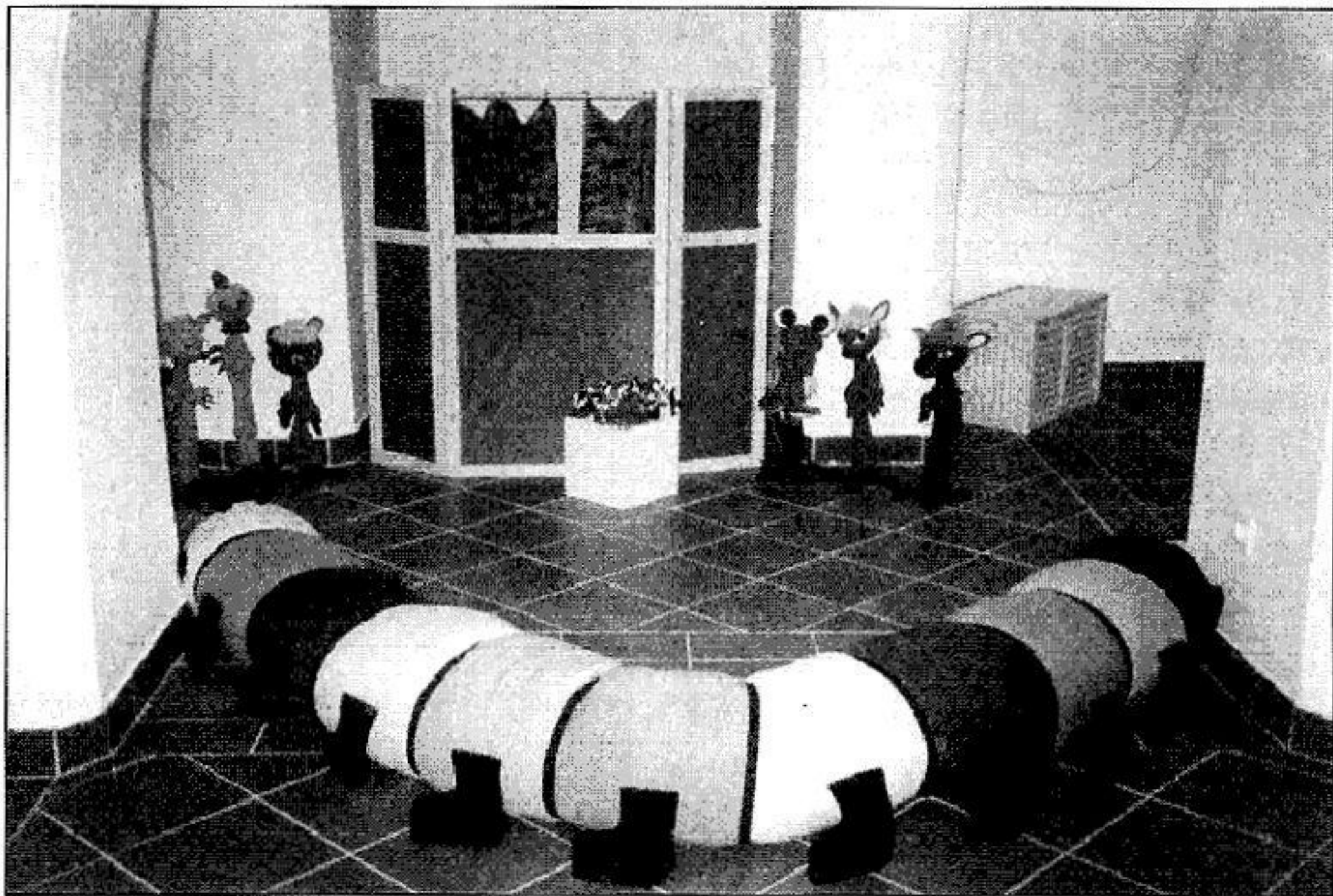
*

A gyerekkönyvtár a korábbinál jóval nagyobb alapterületen, teljesen megújult külsővel várja látogatóit. A részleg nyitva tartása igazodik a könyvtár egészének üzemeléséhez, így hétfőtől péntekig reggel 9-től este 7-ig, szombaton pedig 9-től 6-ig fogadja az olvasókat.

Elsősorban az óvodás és általános iskolás korosztály érdeklődésére számítunk, azonban szívesen látjuk a középiskolásokat és felnőtteket is, hiszen

lül középiskolás diákoknak pedig 800 Ft. Ezenkívül lehetőség van családi tagságra is: ez legalább 3 közös háztartásban élő családtag együttes beiratkozása esetén 1500 Ft. A könyvtár többi részlegében (zeneműtár, olvasóterem, felnőtt kölcsönző) csak a 14 évesnél idősebbek kölcsönözhetnek, de a helybenhasználat a gyerekek számára is igénybe vehető.

A bejáratot *Csizmadia Zoltán* két szép falikerámiája díszíti. Belépve a gyerekkönyvtárba, a fogadótérbe jutunk. Itt kapott helyet az aktuális ren-

A baba pelenkázó.

életkori korlátozás nélkül bárki beiratkozhat a gyerekkönyvtárba. Szolgáltatásainkat a gyerekek 16 éves koráig ingyen vehetik igénybe. A felnőtteknek az éves tagsági díj (melynek befizetése után a könyvtár minden részlegét használhatják), 1200 Ft, egyetemi és főiskolai hallgatók 1000 Ft, a 16 éven fe-

devényeinkről és rejtvényeinkről hírt adó faliújság, amely egyúttal tájékoztatja a gyerekeket az országos szintű pályázatokról, vetélkedőről is. Anyagát folyamatosan frissítjük, így mindig a legaktuálisabb információkat tartalmazza. A fogadótérben található a katalógusok is. Ezeket azonban 1995-ben

lezártuk, az új könyvekről a számítógépes ALEPH-rendszerben találunk információkat. A kölcsönzőtérbe való belépés előtt elhaladunk az új könyvet bemutató polc mellett, amelyen a legfrissebben beszerzett könyvek kapnak mindig helyet.

A fogadótérből jobbra nyílik a foglalkoztató terem: a helyiség alkalmas egy-egy iskolai osztály vagy szakkör, klub résztvevőinek kényelmes elhelyezésére. Itt zajlanak a tananyaghoz kapcsolódó tematikus foglalkozások, de a játszóházi és egyéb szabadidős rendezvények is. Sajnos technikai felszereltsége még hiányos (nincs videomagnó, cd-lejátszó, magnó), de reményünk szerint ezeket rövid időn belül pótolni

lehetőség van a kicsi csecsemők öltöztetésére, tisztába tevésére, megetetésére. Úgy gondoltuk, napjainkban jogos igény van erre, hiszen egyre több kis-mama használja ki az otthon töltött éveket tanulásra, amihez elengedhetetlen a könyvtár igénybe vétele. A könyvtárunkat rendszeresen látogató anyukák visszajelzéseiből úgy látjuk, hogy hamar népszerű lett ez a helyiség, örülnek neki és szívesen használják.

A fogadótér légtérétől mindössze egyetlen üvegfal választja el a könyvtárosok irodáját. Ez az újszerű megoldás tágasabbá teszi a teret, ugyanakkor az olvasók már a belépés pillanatában észreveszik a számukra szükséges tájékoztatást nyújtó könyvtárost.

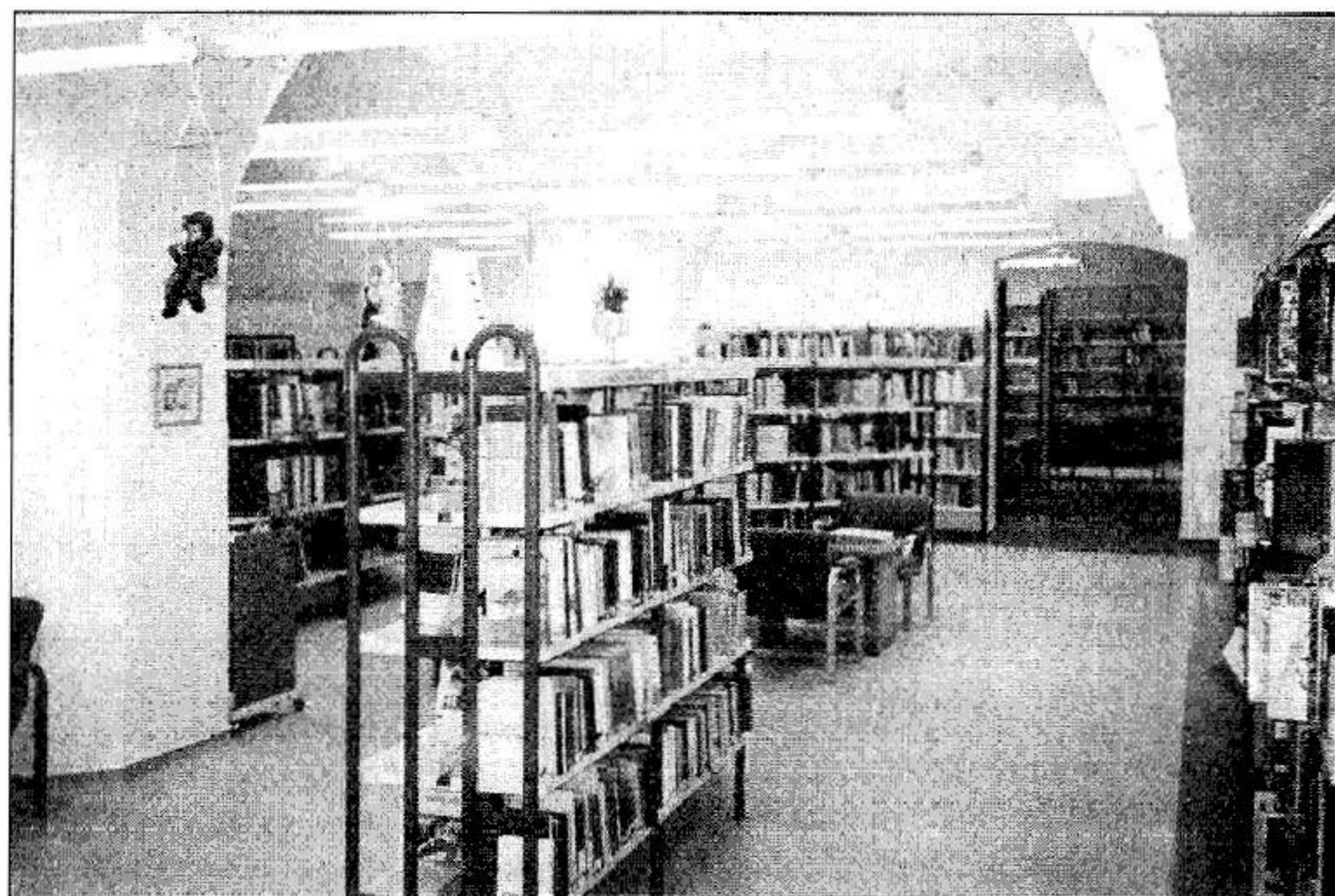
rendszer, melynek körívén a legkisebbeknek szánt könyvek, a mesék, a gyerekversek és a mindentudó képeskönyvek találhatóak, míg a külső íven a szépirodalmi állományt helyeztük el, természetesen szerzői betűrendben. Valamennyi polc fölött pontos, jól olvasható feliratok segítik a tájékozódást. A türkiz színű állványokhoz sárga színű kiegészítőket készítettünk, hogy derűsebb legyen a helyiség hangulata. Nagyon barátságossá teszi a „mesesarkot” a Nostalgia Ajándékbolttól kapott bohócfigurák kis hintázó csoportja. A gyerekek kedvencei a Kabóca Bábstudió által ajándékozott bábfigurák, amelyek nemcsak díszek, hanem játszani is lehet velük. Az ablakokon és polcokon elhelyezett zöld növények igazán üde színfoltjai a teremnek. Az asztalokon képes könyvajánló katalógusokat helyeztünk el, amelyeket folyamatosan bővítünk: ezek a jegyzékek azoknak a gyerekeknek nyújtanak nagy segítséget, akik nem tudják pontosan, hogy mit is szeretnének olvasni. A könyvajánlóban a könyvek címlapjáról, fülszövegéből, a hátsó borítóról készítünk fénymásolatot, vagy éppen magából a szövegből emelünk ki egy-egy érdekes részt.

*

A kölcsönzőtérből nyílik a folyóirat-olvasó, ahol közel 30 féle periodika közül válogathatnak olvasóink. Az állványokon a legfrissebb számon kívül az előző évfolyamok összegyűjtött példányai is megtalálhatók, olvasóink kérésére a régebbi bekötött évfolyamokat kölcsönözzük is. Ebben a teremben található még a középiskolai házi olvasmányok és a nyelvkönyvek is.

A folyóiratolvasón keresztül lehet bemenni a kézikönyvtárba. Itt a könyvek gerincén sárga színcsík figyelmeztet, hogy ezeket a köteteket nem lehet kölcsönözni.

A kézikönyvtárból jutunk a pillanatnyilag legkedveltebb és leglátogatottabb részbe, a játékkönyvtárba. A hagyományos könyvtári profiltól teljesen eltérő funkciójú helyiségben a legkisebbeknek is tartalmas kikapcsolódásra nyílik lehetőségük. Az egészen piciknek szivacsoszöngygen alakítottunk ki

fogjuk. Van viszont a teremben számítógép, amely alkalmas a könyvtári katalógusban való keresésre és multimédiás cd-k futtatására. Terveink szerint 1999 szeptemberétől egy számítógépes szakkört is elindítunk az alsó tagozatos gyerekek számára. Ebben a teremben kapott helyet a nevelői segédkönyvtár is: ez tartalmazza a tankönyveket és a pedagógiai szakirodalmat. Szintén itt található az ünnepekhez kapcsolódó műsoros összeállításaink és a különböző mese- és színjátékok.

A foglalkoztató teremből nyílik könyvtárunk talán legnagyobb meglepetést kiváltó helyisége, a babapelenkázó. Ebben az elszeparált kis térben

A fogadótérből (bal oldalon) a szabadpolcos kölcsönzőtérbe érkezünk. A bejáratot *Hoffer Ildikó* zirci keramikusművész ajándéka díszíti. Ebben a helyiségben a felújítást végző építészek teljesen megőrizték az épület belső térének eredeti szépségét, melyet a fehérre meszelt falak még inkább kiemelnek. A dán belsőépítész igyekezett úgy megtervezni a polcrendszert, hogy ne bontsa meg a terem oszlopokkal tagolt belső egységét. A falak mentén elhelyezett polcokon az ismeretterjesztő irodalom kapott helyet tematikus csoportosításban. A terem közepén található a teljesen formabontó térbeli elrendezésű „halacska” formázó polc-

egy kis pihenőt. Ebben a sarokban a babák életkorának megfelelő játékokat, színes leporellókat helyeztünk el. A falakat Szelényi Károly színes fotói díszítik, melyeket Foky Ottó bábfiguráiról készített. A tipegők a csúszdán, a kis műanyag házikóban és az autós szőnyegen játszhatnak. Az óvodás korúak bábozhatnak, autózhatnak, építkezhetnek a kockákkal vagy éppen rajzolhatnak, színezhettek a Verfa Rt. által készített gyönyörűen megmunkált kicsi asztaloknál. Az alsó tagozatos gyerekek a bábozást, várépítést és a társasjátékokat kedvelik a legjobban. Természetesen a kicsiken kívül az idősebb gyerekek is szívesen elidőznek ebben a helyiségben, itt mindig nagy a nyüzsgés, a zivaj. Sokszor jönnek a családok közösen a könyvtárba: a kicsik a játékkönyvtárban játszanak, a nagyobbak újságot olvasnak, míg a szülők esetleg a felnőtt részlegben válogatnak.

Programjainkkal, szolgáltatásainkkal igyekszünk minél sokrétűbb és tartalmasabb kikapcsolódási lehetőséget nyújtani olvasóinknak. Az új épületben is várjuk az iskolás csoportokat foglalkozásainkra. Gyermekkönyvtárunk évek óta nagyon jó kapcsolatot tart fenn a városi és a városkörnyéki iskolákkal. A könyvtárhoz közeli diákok kéthetente rendszeresen jönnek könyv- és könyvtárhasználati, a tananyaghoz kapcsolódó iskolai, illetve a szabadidős jellegű játszóházi foglalkozásainkra. Természetesen a rendszeresen járó csoportokon kívül minden érdeklődőt szívesen látunk foglalkozásainkon előzetes időpontegyeztetés után. A korábbi-nál még nagyobb számban szeretnénk könyv- és könyvtárhasználati foglalkozásokat tartani, mert úgy gondoljuk, ha a gyerekek már iskolás korban megismerik a könyvtárat és elsajátítják a kézikönyvek használatát, akkor a későbbiekben más könyvtárakban sem jelent gondot számukra az eligazodás. Foglalkozásainkról osztályokra lebontott részletes tematikát állítottunk össze, melyet a tanév elején elküldünk valamennyi veszprémi és Veszprémhez közeli általános iskolának. Külön öröm számunkra, hogy ismét jönnek könyvtári foglalkozásokra a Bárózi Gusztáv Általános Iskola és Speciális Szakisko-

la tanulói is. Rendkívül fontosnak tartjuk, hogy az itt tanuló gyerekek is megismerkedjenek a legfontosabb könyvtárhasználati szabályokkal, és minél többen közülük rendszeres használói, olvasói legyenek könyvtárunknak.

Természetesen nemcsak a csoportos könyvtárlátogatókat várjuk, hiszen célunk a minél közvetlenebb, személyesebb kapcsolat kialakítása a rendszeresen könyvtárba járó gyerekekkel. Segítjük a tanulmányi versenyek, pályázatok, országos vetélkedők résztvevőinek felkészülését, valamint az iskolai feladatokat megoldókat is. Ha egy-egy tájékoztató kérdésre nem tudunk választ adni a gyermekkönyvtár kézikönyvei alapján, a felnőtt részlegben dolgozó kollégáink is szívesen segítenek.

Folytatni szeretnénk a régi könyvtárban már bevált „Törd a fejed!” rejtvénytársorozatunkat. Ennek keretében minden hónapban egy-egy érdekes, de talán kissé elfeledett könyvből állítunk össze feladatokat. A rejtvények megoldása csak 10–15 percet vesz igénybe, de igyekszünk a kérdéseket úgy összeállítani, hogy kedvet csináljunk vele a további búvárkodáshoz. A tanév végén a legtöbb jó megfejtést beküldőket jutalmazni fogjuk.

Szeptembertől tervezzük egy számítógépes klub beindítását. A szakkör tematikája az iskolai tananyaghoz kapcsolódik, de kiegészíti azt. A hangsúlyt a kézikönyvek cd-változatainak használatára és a könyvtári számítógépes rendszerben való eligazodásra helyezzük. Természetesen minden foglalkozás végén lehetőség lesz a játékokra is. Hogy klubunk zökkenőmentesen működhessen, idővel szeretnénk beszerezni még néhány számítógépet, pályázati forrásból pedig oktató- és játékprogramokat, cd-rom-okat, és minél több számítástechnikai könyvet.

*

Tavasszal tervezzük egy többlépcsős rejtvény- és rendezvénytársorozat elindítását, mellyel népszerűsíteni szeretnénk azt a világritkaságnak számító könyvet (hiszen mindössze 700 példány létezik

belőle), melyet könyvtárunk ajándékba kapott Heydemann Ghiselle Zita, Werbovsky bárónétól. Az „Értük szólt a Himnusz” című kiadvány 27 kiváló sportembert, hazánknak dicsőséget szerzett bajnokot mutat be.

A nyári szünet alatt szervezünk egy kézműves tábort is, melyet a tanévben szakköri formában folytatunk. A gyerekek megismerkedhetnek a régi népi kismesterségek alapjaival és ízelítőt kapnak néhány új kézművestechnikából is.

Természetesen nemcsak az iskolásokat várjuk a gyermekkönyvtárban, hanem a kisebb, óvodás korú gyerekeket is szívesen fogadjuk. Jöhetnek szülővel, nagyobb testvérrel, de jöhetnek szervezeten az óvónőkkel együtt is: évente kétszer (ősszel és tavasszal) gyermekkönyvtárunk vendégül látja az érdeklődő csoportokat. Bemutatjuk az épületet, megismerkedhetnek az őrjegyek használatával, megtanulják a legalapvetőbb könyvtárhasználati szabályokat és keresgélhetnek a könyvek között. Ajándékba mindenki egy olvasójegyet kap, melyet gyakran visszahoznak a rendszeres könyvtárlátogatáshoz kedvet kapó és beiratkozó gyerekek.

Igyekszünk fejleszteni a már meglévő kapcsolatainkat a város közművelődési és iskolai könyvtáraival és a közművelődési intézményekkel. Továbbra is szeretnénk bekapcsolódni a hagyományosan december elején rendezett gyermekkönyvheti programokba, a közös, városi szintű rendezvényekbe. Az iskolák körében rendkívül népszerű a „Hétföldes csizmában” című mesevetélkedő sorozat, amelynek a szervezésében és lebonyolításában 1998 szeptemberétől a mi könyvtárunk is folyamatosan részt vállal. Nálunk zajlik minden évben a Bod Péter könyvtárhasználati verseny megyei fordulója is.

Bízunk benne, hogy a megújult és megszerült, alapterületében lényegesen megnövekedett és a játékkönyvtárral kibővült könyvtárba mindenkinek érdemes ellátogatnia, ezért szeretettel várjuk minden régi olvasónkat és az érdeklődőket.

„... aminek legnagyobb súlya van az életemben, az néhány ember, akiket ismertél.

A könyvek, a zene, az megint egészen más. Bármivel gazdagítanak is, csupán eszközök, hogy eljuss az emberekhez.”

(Semprun)

Könyvtáros voltam a veszprémi Bem iskolában ... WÁGNER LÁSZLÓNÉ

... annak minden örömeivel, bánatával, sikerével és kudarcával. Hosszú könyvtárosi pályám termékeny, örömteli tizenöt évét töltöttem ebben a törekvő, mindig jobbat akaró iskolában, az iskola feladataihoz alkalmazkodó, igyekvő könyvtárosként. Erről szól ez a reményeim szerint tárgyilagos-érzelmes visszaemlékezés. Szerencsés időszakban dolgoztam itt: fontos volt a tanításban, a tanulásban a könyvtárban megszerezhető információ, a könyvekből szerezhető tudás. Ennek feltételeit megteremtették, segítették az igazgatók: Tölgyesi József majd Nagy Árpádné, akik nem sajnálták a figyelmet, a pénzt könyvekre, könyvtári berendezésre, a könyvtáros munkájára.

Gyakorlati könyvtárosként kerültem ebbe az iskolába – három fiam is itt tanult –, és felhasználhattam korábbi munkahelyeimen összegyűjtött szakmai és emberi tapasztalataimat.

Képesítésem az OSZK-ban, a kaposvári Megyei Könyvtárban ösztöndíjasként szereztem, ahol gyakornokságaimmal, Kovács Máriaival, Sipos Csabával, Csáki Pállal és Komáromi Gabival együtt bevezettek bennünket a szakmába, megtanítottak öntudatos alázattal dolgozni. Tanítóimnak, mestereimnek tekintem Papp Istvánt, Páldy Róbertet, Nyakó Istvánt az OSZK-ból és a kaposváriakat: Fiola Pált, Kellner Bernátot, Bánki Gyulát, Sommer Ignácot, Tóth Illonát, Magyarné Zsókiát, Szita Ferencet, Mickó és Lukács nénit, Fucskár Lacit.

A veszprémi Vegyipari Egyetem könyvtárában (ez volt pályakezdő munkahelyem, ekkor kerültünk férjemet Veszprémbe), a reáliák érdekességét, szépségét, a tudományok tiszteletét, nemzetköziségét tapasztalhattam meg. Nagyszerű emberek ismeretségét, hatását köszönhetem az itt töltött hét esztendőnek: Szabó Miklósné Grétit, Tóthné Maár Hildát, Kokasné Zsuzsát, Körmendi Sándort és Évát, Weisz Rózsi, Straubné Juditot, Takács Vilmost, Kovács Zoltánt, Egyháziné Mártát, Markóné Esztert, Tímár Lacit, Dalos Magdát, Csapóné Rózsi, és hosszan sorolhatnám a neveket, akikkel még ma is köszöntést és mosolyt váltunk az utcán, a boltban, a színházban, a könyv-

tárban, a múzeumban, kiállítások megnyitóján, hangversenyen.

A Bakonyi Múzeum könyvtárában egy szépséges szakma közelsége érintett meg, s tanított a múlt tiszteletére, a tárgyi világ mának szóló üzenetére, amit szívemben, eszemben őrzök. Tisztelt munkatársak és máig tartó barátságok fűznek e varázsos helyhez: Éri István, Kralovánszky Alán, Éri Kinga, Hadnagy László, László Péter, Koncz Pál, Felhősi István, Gopcsa Katalin és Ágnes, Fodor Zsuzsa, Lackovits Emőke, Horváth Zoltánné, Galambos Ist-

ván, Ézsiás István, Král Éva, Palágyi Sylvia, Geiszné Magdi.

Az iskola világával, az oktatásüggyel Veszprémbe a rövid életű Oktatásügyi Vezetőképző Intézetben ismerkedtem meg. Négy esztendő után azonban innen sem kellett üres szívvel távoznom. Közvetlen, demokratikus, emberséges főnök, Kapor Károly mellett dolgozhattam. Fazekas Kálmánné, Finta Erzs, Horváthné Dóri, Frisch Gyula, Kiss Elemér munkatársaimra és Répási Ancsára is jó szívvel emlékezem. Segítségükkel akkori magánéleti problémáim is túljutottam.

Az intézet Budapestre költözött, s Horváthné Erzs, aki a Bem iskola könyvtárát szakértelmével megalapozta, a Cholnoky iskola könyvtárába ment dolgozni, én pedig a Bembe, ahol nyugdíjazásomig a „könyvtáros Marika néni” címet viseltem, büszkén az itt kapott kitüntetésekkel együtt: a Szocialista kultúráért és a Kiváló úttörővezető

náné Mariann, Szücsné Éva tekintete biztatott: gyermekeim helytálltak! A veszprémi múzeumban Geisztné Magdi, a zirci múzeumban Galambos István mindig szívélyesen kalauzolta kis csoportunkat.

Bertalanné Zsuzsával, a nagyszerű Zsolnai program „kiskönyvtáros képző tanfolyamát” szelidítettük kedvelt könyvtári órákká, hasznosítható könyvtári ismeretekké (hajrá ETO!). Gráczkiné Márta bedobott a mélyvízbe – kikövetelte az első könyvtári órát (benne van a tanmenetben!), az átélt izgalomért cserébe férjével elkészítették a könyvtári tájékoztató táblákat. Csizmadiné Irénkével kitaláltuk a madárvédős órát és falújságot. Poócza Márta lelkesen hozta a gyerekrajzokat. Tóthné Petra, Kenesei Györgyi, László Jutka alkotásaival és tanítványaik munkáival dekorálhattam könyvtárunkat, falújságunkat. „Kézügyetlenségemet” a kiállítások szerkesztésénél sokszor segítettek, soha nem lehetek eléggé hálás nekik. Ahogyan az iskola technikusainak – Roik Istvánnak, Bérczes Péternek – sem a hangfelvételekért, a videoműsor-gyűjteményért, a foglalkozásokhoz készített keretezett diafilmekért, a számítógépes leltárprogramért (ritka az olyan könyvtáros, aki az ilyesmit maga meg tudja csinálni). Lajtafalviné Györgyi mennyit gépelt, sokszorosított! Köszönöm.

*

Az emlékezés óráin a gyerekekkel, továbbképzéseken a kollégákkal szívesen nézegettük a **másodikosok rajzairól** készített diákat, olvastuk a **kiskönyvtáros szakkör** zirci kirándulásairól készített fogalmazásokat, nevetgeltünk a **balácai romkert látogatása** után készült vidám fényképeken. **Japán** vendégek is jártak a könyvtárban. Az **Országos Bod Péter Könyvtárhasználati Verseny** után barangoltunk Budapesten, jártunk az Országos Széchényi Könyvtárban. A fotókon felfedezzük Anonymus szobrát, s csodálkozunk, mennyi fiókja van az ország legnagyobb könyvtára katalógusának. A **könyvismertetés** tanításánál a „zsolnaisok” kazettára vett **gyermeki szakszerűségén** ámultunk, amikor évente újra és újra meghallgattuk. Minden szeptemberben megújuló élmény volt a

„**Nyári olvasmányaim**” pályamunkáinak értékelése. Tanévenként gyermeknek, tanítónak, könyvtárosnak kedves volt a diafilmes, beszélgetős **Veszprém** foglalkozás és a **Mátyás király könyvtára** videokazettán. A „**Nézzük meg együtt, hallgassuk meg együtt a könyvtárban**” péntek délutáni sorozat slágerei: A kis herceg, a Tábori történet, a Kissyfur, a Hány János, a Bolero, a Carmina Burana, az István, a király voltak. De hát ami elromolhat, az el is romlik: a magnó, a lemezjátszó gyakran elfáradt, a videót a betörő vitte el, és a program is lassan érdektelenségbe fűlt. Igaz, közben sok kisgyerek kapott, sétálómagnót és a videó is gyakoribb lett a családoknál. Munkálkodásom során végig kedvelt, eredményes, vonzó program maradt a **kiskönyvtáros szakkör**. Rövid életű, de sikeres, emlékeztetes volt a **könyvtáros szakraj** és a – **Kövi Bálint** ötletéből született – **nyolcadikos önművelő klub**, változatos, érdekes, közösen feldolgozott témákkal: Mi a filozófia?; Testünk-lelkünk, életünk minősége; Az ember a gazdaság színpadán; Múltunkról-jelenünkről (levéltári, megyei könyvtári látogatással); Gutenbergtől a számítógépekig; Ki tudja, mi a siker?

A csendes, de mozgalmas hétköznapokból kiemelkedő, ünnepi alkalmak voltak a versenyekre, vetélkedőkre, pályázatokra való felkészülések. A Kazinczy szépkiejtési és a mese-, vers- és prózamondó versenyek helyszíne az ünnepi díszbe öltözött könyvtár **Gacsal Márta**, **Lendvainé Gergye Hermin**, **Kása Zsuzsanna** kartársakkal. Az úttörőmunka **Cseresznyés Béláné**, **Németh Ferencné** (**Botos Zsuzsa**) kollégákkal. A Föld Napja rendezvényei, vetélkedői **Bilkuné Hilda**, **Jánosiné Salamon Gyöngyi**, **Görbiczné Jutka** szervezésében. A Mozartról–Mozarttól vetélkedőben **Farkas Györgyné**, **Nagy Árpádné** a gyerekek felkészülését segítették. Az **Orotin Katalin**, **Horváth Szilárd** szervezte nagyléptékű „Újvilág 1492–1992” programsorozat is jelentős könyvtári munkálkodást igényelt a gyerekektől. Amikor 20 éves volt iskolánk, az igazgatónővel és tanártársaimmal jártunk az „Emlékek útján”.

Ha a gyerekekkel kiléptünk iskolánk falai közül, nemes versengésre, sikerre, néha kudarcra emlékezünk: a megyei gyermekkönyvtár vetélkedőjé-

re – **Bertalan Zsolttal**, **Csepely Gáborral** a 8. osztályosok versenyén talán nem lettünk az utolsók(!) –, a Barták házaspár által szervezett könyvtárhasználati versenyekre a Báthory iskolában, a kezdetben könyvtári feladatokkal is átszőtt Simonyi nyelvművelő versenyekre **Molnár Jánosnéval**, a Balatonfüred és Jókai múzeumi vetélkedő **dr. Geiszt Jakabné**, a Gizella napi helytörténeti vetélkedő **Balogh Ferencné**, a társadalomkutató **Rásky Mihályné**, a Gyermekkönyvhetek **Szabó Jolán**, **Horváth Emőke**, **Patona Ferencné** szervezésében. Iskolánk húszéves jubileumán mi szerveztünk könyvtári vetélkedőt a környék iskoláinak.

Kis olvasóim épülésére, dicsőségére s a magam örömeire számunkra a legsikeresebbek a Bod Péter könyv- és könyvtárhasználati versenyek voltak.

Bösze Balázs nyolcadikosként 2. helyezett, 7. osztályban 3. lett, majd nyolcadikosként szintén a 3. helyen végzett. Középiskolásként aztán sikerült megnyernie a versenyt!

Büszkélkedhetünk még **Kiss Dóra** városi 3., **Horváth Zsolt** megyei 4., **Hegyi Balázs** megyei 4., **Vajai Viktória** megyei 6., **Fodor Gabi** megyei 10. helyével is.

Örömömmre – hogy korábbi felkészítői könyvtárosi tapasztalataimat felhasználhatom –, nyugdíjasként a megyei verseny egy 6. osztályos és 8. osztályos feladatsorának összeállítására és a vetélkedő levezetésére kért fel **Patona Ferencné** szaktanácsadó.

Nagyon jólesett, hogy tanítványaink középiskolásként is bizalommal visszajártak az iskolai könyvtárba segíteni, kölesönözni, beszélgetni, tanácsot kérni.

Örömmel, jó szívvel emlékezem a gyakornokokra: **Áment Erikára**, **Kristóf Istvánra**, **Fehér Valira**, **Horváth Emőkére**, akiket igyekezettel próbáltam bevezetni a könyvtárosélet mindennapjaiba, figyelem pályájuk alakulását.

Ahogy elérkezett az idő, 38 év szolgálat után nyugdíjba mentem. Áadtam a helyem s a munkát egy fiatal kolléganőnek, **Fábiánné Sárany Annának**.

A bántó, fájó emlékek lassan elcsitulnak. A kedves, szép, eredményes napokra szívesen emlékezem:

„Hiszen az útfélen itt-ott
Egy kis virág nekem nyitott:
Azt leszedve,
Megvolt szívem minden kedve.”

A Bányai Júlia Gimnázium iskolai könyvtára

„Habent sua fata libelli.”

(T. Maurus)

BAJTAI MÁRIA

„Habent sua fata libelli”, azaz „A könyveknek is megvan a maguk sorsa”, tartja a régi híres szólás, s megvan a sorsa, története az iskolai könyvtáraknak is, tehetjük hozzá a folytatást. Az 50 éves iskolák történetében pedig érdemes és érdekes lehet szólni a könyvtárunk történetéről is, már ha van miről, ha van az iskolának folyamatosan működő, állományát folyamatosan gyarapító és szakszerűen működtető közössége (iskolavezetés, könyvtáros) tanárai, olvasói, igényes nevelő-oktató munkája, megújulási vágya, megújulni, fejlődni képessége, tudása.

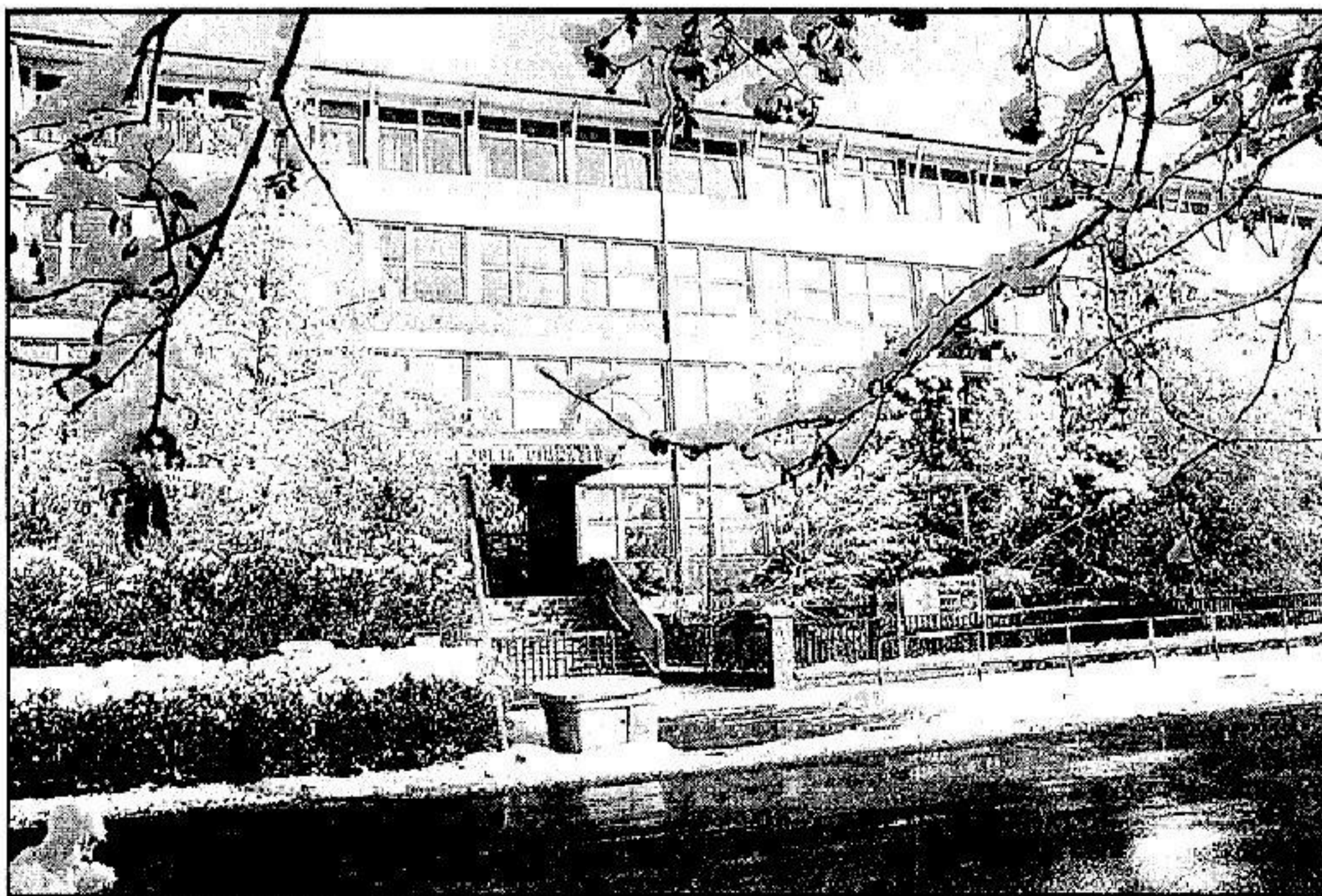
Nem kis büszkeséggel elmondhatjuk, hogy az 50 éves jubileumát ünneplő Bányai Júlia Gimnázium könyvtárának régóta követhető története, sorsa van, de nemcsak múltja, jelene is, s hisszük, hogy gyorsan változó világunk után jövője is lesz. Az iskolai könyvtár könyveinek legszembetűnőbb jegyei alapján jól követhető a könyvtár sorsa, így az iskoláé, a változásoké is. Nemcsak a könyvek állapota, külleme, kinézete, az ún. régi könyvtári állomány (és összetétel) darabjai és a példányszámok tanúskodnak, hanem a leltári számok, a bejegyzések (pl.: az ajándékozó nevére), a leltározási bélyegzések, s az érdekes, „beszédesebb” bélyegzők. A bélyegzőkön ugyanis ilyen megnevezések olvashatók: *Az Angolkisasszonyok R. K. Leánygimnáziumának Árpádházi Boldog Margit Önképzőköre, Kecskemét 1923; Angolkisasszonyok Ward Mária Leánygimnáziuma; Állami Szenczi Molnár Albert Általános Leánygimnázium, Kecskemét.; Református Leánygimnázium, Kecskemét, 1928; Bányai Júlia Gimnázium és Mezőgazdasági Szakközépiskola, Kecskemét, Szabadság tér 7.; Áll. Bányai Júlia Általános Leánygimnázium, Kecskemét.; Bányai Júlia Gimnázium, Kecskemét.; A Kecskeméti Bányai Júlia Gimnázium Ifjúsági Könyvtára.* Íme egy rövid foglalat a iskolánk, könyvtárunk és könyveink történetének! De nemcsak annak, hiszen az iskolai könyvtár története a könyvhasználók, az olvasók: a tanárok és tanulók története is egyúttal!

Ragadjuk ki ennek az útnak néhány fontos állomását, tényét, adatát! Az iskola új (Nyíri úti) épületének bővülése után is az iskolai könyvtár igen jelentős területet kapott a jelenlegi kb. 22 állo-

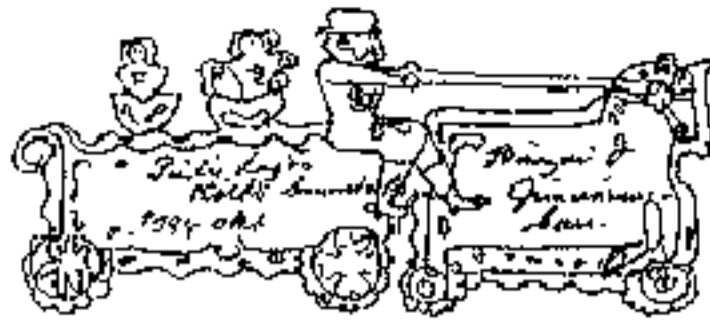
mányának elhelyezésére, feldolgozására, a kölcsönzésre, helyben olvasásra. A csaknem 200 m²-es terület ezen kívül magában foglal egy kisebb termet, mely hangtárként működik, néhány fontosabb technikai eszközt, ezzel lehetővé téve a kazetták, cd-k, filmek használatát, a zenehallgatást, videózást, és a számítógép megismerését, a prog-

A főbejárat

ramok gyakorlását. Könyvtárunk minden tanítási napon nyitva tart fél 8-tól du. 2 óráig. Jelenleg két könyvtárostánár dolgozik a könyvtárban (Bajtai Mária és dr. Csupor Istvánné), munkájukat jól segítik a munkaközösségek és az újra fogékony szaktanárok, a fakultációs csoportokat tanítók. Könyvtárunk gazdag és bővülő, színesedő állományának megőrzésében, feldolgozásában és gondozásában, az iskolai könyvtár szerencsés sorsának alakulásában nagy részük volt a korábbi könyvtárosoknak/tanároknak és a mindenkor iskolavezetésnek: Faragó Magdolna, dr. Lestár Béláné, dr. Sárkány Ernőné tanároknak, és Kovács Pál, Tóth Éva könyvtárosoknak, ill. Bán Ervinné, Fischer István, Brenyó Mihály és Lukács Lajos igazgatóknak, Beke József és Kurucz Géza igazgatóhelyetteseknek. Iskolánk könyvtára él és működik, ebben nagy szerepe van az olvasók körének, diákoknak, akik a könyvtár nyújtotta lehetőségeket (gazdag állomány, példányszámok; 70 féle időszak kiadvány), a könyvtárosok szakértelmét, a katalógusokat és használatukat megismertetik, tanulmánya-

Meghívó

Lépcsők az Istenhegyen

Pintér Lajos

Írószel Alfi-Olvasókönyvtár
könyvtárvezetője a Bányai Júlia Gimnáziumban

1994. október 17-én, hétfőn délután 12-4 órakor.

Beevezeli:

Vetserdi László tudománytörténész, tudománytörténész,
Tolnai Ottó költő.

Közreműködők:

Réti Erőss,
Kiss József színművész,
Schéner Mihály grafikusművész, a kötet Besztrátova,
Szabolcsy Péter rajzfilmrendező,
Deák László költő, a kötet szerkesztője,
és a Katalika együttes.

Rendező a Bányai Júlia Gimnázium és a
Magyar Tudománytörténelmi Társaság városi szervezete.
A könyvbemutató a Bács-Naki Helyi Televízióért Alapítvány
támogatásával jött létre.

Nincsen árulék, minden díjmentesen várunk!

ikhoz és kulturált szabadidős tevékenységükhöz igénybe vehetik.

Hosszú éveken át működött az iskolai könyvtár keretében könyvtáros szakkör, melynek tagjai pályázatokon, versenyeken és egy antológia „alkalmi szerkesztőiként” vettek részt szép feladatokban, programokban (pl.: a „Legkedvesebb versem” – antológia összeállításában), illetve gyűjtötték, rendezték és feldolgozták az iskolatörténelmi anyagot.

Az iskolai könyvtár anyagának bővüléséhez, tevékenységének színesítéséhez sikeres pályázatok, valamint ajándékozások (szerzőktől, volt diákjaink és tanáraink írásaiból, könyveiből, könyvtáraktól, kiadóktól, a Soros alapítványtól) és nem egyszer a szülői munkaközösség vagy az iskolai alapítvány segítettek bennünket.

Könyvtárunk munkájáról szakmai fórumokon és szaklapokban, nevelőtestületi értekezleteken adtunk hírt, valamint az egész évi munkát összegző és értékelő zártértekezleteinken.

Megfelelő szakértelemmel és elkötelezettséggel, nyitottsággal szeretné szolgálni ezután is az iskolai könyvtár a nevelő-oktató munkát a Bányai Júlia Gimnáziumban, az érdeklődő, kulturált olvasóvá és emberré, igényes polgárrá válni szándékozó diákságot abban a hitben, hogy a könyvek, az iskolai könyvtár és az iskola sorsa, története az emberek, a gondolkodás, az értelem, a művelődés, a műveltség története is.

CAVOUR

KÖNYVTÁRTECHNOLÓGIA

1222 BUDAPEST, Csap u. 14/a.

Telefon: 227-0-237

KEDVES KOLLÉGÁK!

A CAVOUR Könyvtártechnológia 1991-ben alakult meg azzal a célkitűzéssel, hogy a könyvtári munkához szükséges speciális eszközök, anyagok forgalmazásával, különböző szolgáltatásokkal könnyítse az Önök munkáját.

Speciális ajánlattal kezdtük: a számítógépes feldolgozáshoz kínáltuk leporelló formában a szabvány katalóguskarton, valamint másológépen vagy lapadagolás nyomtatón történő sokszorosításhoz a négycímeres perforált kartonokat.

Apránként bővült kínálatunk a jelentkező igényeknek megfelelően.

Szeretnénk megismertetni Önöket termékeinkkel, s kérjük segítsék munkánkat azzal, hogy jelzik igényeiket és kívánságaikat, amelyeket a lehetőségekhez képest a legkedvezőbb áron igyekszünk biztosítani.

Leporelló katalóguskarton

– sima	1,80 Ft/db
– lyukasztott	2,50 Ft/db
– könyvkártya	2,50 Ft/db

Négycímeres másolókarton

– sima	2,50 Ft/db
– lyukasztott	2,80 Ft/db
Kölcsönzőtasak	16 Ft/db
Olvasójegy – egylapos	3 Ft/db
Olvasójegy – kétlapos	5 Ft/db
Katalóguscédula – sima	1,80 Ft/db
Katalóguscédula – lyukasztott	2,20 Ft/db
Könyvsarok	3 Ft/db
Könyvtámasz – kicsi	250 Ft/db
Könyvtámasz – nagy	450 Ft/db
Folyóíratámasz	650 Ft/db

Könyvtári bútorok, berendezések ügyében is szívesen állunk rendelkezésükre.

CAVOUR

KÖNYVTÁRTECHNOLÓGIA

NATtal vagy NATtalanul, de a könyvtárhasználatra szükség van

DR. CSISZÁR MIKLÓS

A Nemzeti Alaptanterv bevezetése az 1998/99. tanévben kezdődött, e szerint először az első és a hetedik osztályosok tanulnak. Ennek megfelelően ebben a tanévben került bevezetésre az iskolai helyi tantervekben szabályozottan az informatika műveltségterületen belül a könyvtárhasználat önállóan vagy kerettanterves megoldásként. Az általános iskolákból a középiskolák első osztályaiba, a kilencedik osztályokba először a 2000–2001. tanévben kerülhetnek olyan diákok, akik a NAT szerint tanulva kötelezően kell, hogy rendelkezzenek könyvtári és könyvtárhasználati ismerettel.

A könyvtárnak mint információs fondnak, mint az ismeretek tárházának ismerete az iskolák egy részében újdonságnak számít. Az évente egy vagy akár több alkalommal is tartott könyvtári órák – tisztelet a bizonyosan jelentős számú kivételnek –, nem tekinthetők olyan tömegű egymásra építkezően átadott információmennyiségnek, amelyek kielégítenék vagy megfelelենek azoknak a kritériumoknak, amelyeket elérendő célként a NAT megfogalmazott. Ennek ellenére is azonban az ilyen 1–2 órás könyvtárhasználati foglalkozásoknak komoly jelentősége lehet és van az adott iskolai könyvtár rendjének, használatának a megismertetésében. Alkalmas arra, hogy jelen esetben a középiskolába belépő diáknak legyen némi fogalma arról, hogy milyen szolgáltatásokat és dokumentumokat kérhet és kaphat iskolája könyvtárában, és melyek azok, amelyekért máshová kell fordulnia.

Ezeknek az ismereteknek az átadására vállalkoztunk a Veszprémi Közgazdasági Szakközépiskolában, ahol az 1996/97-es tanévtől kezdődően minden első (kilencedikes) osztálynak tartottunk könyvtárhasználati órát a magyar órakeret terhére. Ezek a kétórás foglalkozások a tanév elején szeptember-október hónapban vannak. Az órák tematikája nagyjából illeszkedik az azóta több helyen és több variációban is közzétett különféle könyvtárhasználati tantervekhez.

Az anyag a következőkből áll:

- egyszerűsített információáramlási modell bemutatása, a könyvtár mint információs fond feladata, tevékenységek, típusai,
- információforrások típusai (könyvtől a vállalati szürke irodalomig),
- információhordozók típusai (papírtól a cd-rom-ig),
- kézikönyvek, segédkönyvek, kézikönyvtár,
- kötelező és ajánlott irodalom,
- információkeresés eszközei (cédulakatalógustól a számítógépes adatbázisig).

Miután iskolánk közgazdasági szakközépiskola, a majdani munkahelyeken használatos dokumentumok (adattár, címtár, közlöny, statisztikai évkönyv, szabvány) megemlézése is lényeges volt.

A fentebb leírt tematikából nyilvánvaló, hogy mindez csak nagyon megvágott része annak az információhalmaznak, amit a diákoknak saját érdekükben ismerniük kellene. Egy rövid órába azonban csak nagyon kevés ismeretanyag fér bele.

A könyvtárhasználati foglalkozás második órája csoportbontással (3–4 fő) magyar, történelem, helyismeret (kizárólag Veszprém) témakörben „irodalomkutatás” illetve ennek a lehetőségnek a felvázolása volt.

„Csalétek” a jobb kedvvel végzendő munkához a magyar irodalom órákon kiadott vers- és prózaelemzésekhez használatos vagy használható szakirodalmak, elemzőkötetek, gyűjteményes művek kigyűjtése és bemutatása volt. Ezek adatait az óravégi ellenőrzéskor felolvasva a többi csoport is le tudta írni. Ennek közvetlen gyakorlati haszna akkor nyilvánult meg, amikor az aktuális tananyagrészhöz érkezve a gyerekek tudtak elemzőköteteket kérni.

Az első könyvtárhasználati foglalkozás vakrepülés volt, mert nem lehetett tudni, hogy az új első, azaz kilencedik osztályosok milyen könyvtári előélettel érkeztek iskolánkba.

Azért, hogy a diákok magukkal hozott könyvtári ismereteiről képet kapjunk, a következő kérdőív anonim kitöltését kértük tőlük.

1. táblázat

	igen	nem
Volt-e az általános iskolának könyvtára?		
Volt-e könyvtárhasználati óra 7–8. osztályban?		
– évente 1 óra		
– évente több óra		
Rendszeresen használtad az általános iskola könyvtárát?		
Tagja vagy-e lakóhelyed könyvtárának? (városi, községi)		
Tagja vagy-e a megyei könyvtárnak?		

A név nélkül leadott kérdőívek feltételezhetően reális képet tükröznek, és a kért kevés információ ellenére is alkalmasak voltak bizonyos következtetések levonására a további könyvtárhasználati órák tematikájának megfelelőbb kialakítása érdekében. A válaszok alapján az elméleti anyagot cél-

szerűen szűkítettük és inkább a saját iskolai könyvtárra vonatkozó ismereteket bővítettük illetve a gyakorlati foglalkozást még inkább a magyar irodalom tananyagához illesztettük.

A vizsgált három tanév során rendre 120, 132, 134, összesen 386 kérdőívet dolgoztunk fel. Az órákról mindössze egy-két fő hiányzott, így gyakorlatilag 100%-os volt a válaszadás. A továbbiakban a vizsgálat kiértékelése során kapott eredményeket egy-egy osztály teljes kérdőív anyagára vonatkoztatva százalékban adjuk meg.

Az iskolai könyvtárhasználatnak alapvető kritériuma, hogy legyen iskolai könyvtár. A mai Magyarországon a gyakorlatban is 100%-osnak kellene lenni az iskolai könyvtárhálózatnak akár önálló, akár közös fenntartású formában. A diákok válaszai alapján készült táblázatos összeállításunk azonban azt mutatja, hogy a gyakorlat ettől némiképp eltér.

2. táblázat: Működő iskolai könyvtár %-ban

tanév/osztály	9. a	9. b	9. c	9. d	átlag
1996/97	100	100	97	100	99,25
1997/98	100	100	100	95	98,75
1998/99	94	94	97	94	94,75

A kérdőívekben adott válaszok szerint van egy – bár nem szignifikánsan – csökkenő tendencia. Természetesen a negatív választ a diák hiányos ismerete is okozhatja, de feltehető a kérdés, hogy működő könyvtárnak tekinthető-e az a kisebb vagy nagyobb könyvgyűjtemény, amelyről a diák nyolc év alatt nem szerez tudomást?

Ennél érdekesebb, de egyben lehangoló eredményt összeítettünk a 3. táblázatban, ahol a könyvtárhasználati órákra kérdeztünk rá (7. és 8. osztályban).

3. táblázat: Általános iskolában (7–8. oszt.) tartott könyvtárhasználati órák %-ban

tanév/osztály	9. a	9. b	9. c	9. d	átlag
1996/97	46	48	31	46	42,75
1997/98	41	34	58	37	42,5
1998/99	41	48	43	28	40

A táblázatban összesített adatok egységesen azt mutatják, hogy az iskolánkba érkező 9. osztályos diákoknak átlagosan mindössze 40–42%-a kapott szervezett formában az iskolai oktatás keretébe illesztve könyvtárhasználati ismereteket. Az esetek döntő többségében egyórás volt a könyvtárhasználati óra, több órát évfolyamonként mindössze egy-két diák jelölt meg.

Ezeket az adatokat elemezve – már az első vizsgálati évben – nyilvánvalóvá vált, hogy kell a könyvtárat, a könyvtárhasználati ismereteket bemutató foglalkozás. Be kell mutatni a könyvtárra vonatkozó általános, és az iskolai könyv-

tárra vonatkozó specifikus ismereteket. Kiderült a gyakorlat során, amikor közvetlen munkakapcsolat alakult ki a diákokkal, hogy jelentős részüknek nincs semmiféle fogalma arról, hogyan kell mozogni még egy ilyen kicsi – alig több mint 16 000 kötetes – iskolai könyvtárban. Már az első pillanatban nyilvánvalóvá vált, hogy a diákok kérdezni sem tudnak. Szerencsére a „méhkas-effektus” (a gyakorlati team munkájából adódó nem túl magas alapzaj) oldotta a gátlásokat, és a suta kérdések is megválaszolhatók voltak úgy, hogy a diák utána is mert kérdezni. Sokat segített a jól működő iskolai könyvtárakkal bíró általános iskolákból érkezett diákok tájékozottsága is, ami jól érvényesült a kiscsoportos munka során.

Az iskolai könyvtár rendszeres használatára vonatkozó kérdésre adott válaszok összhangban vannak a könyvtárhasználati órák %-os mértékével, bár az 1998/99. évi könyvtárhasználati órák kitöltött kérdőívek adatai határozott csökkenést mutatnak az előző két év adataihoz képest.

4. táblázat: Általános iskolai könyvtár rendszeres használata %-ban

tanév/osztály	9. a	9. b	9. c	9. d	átlag
1996/97	57	24	43	64	47
1997/98	50	55	48	42	48,75
1998/99	53	42	23	34	38

Erre rímel ugyanennek az évfolyamnak a jelenlegi (1999. márciusi adatok alapján) iskolai könyvtári tagsága is, amit következő táblázat tartalmaz. (A táblázatban feltüntetett további számadatok a Veszprémi Közgazdasági Szakközépiskola könyvtárának aktuális tanévi kölcsönzési nyilvántartásából származnak.)

5. táblázat: A középiskolai könyvtári tagság az osztálylétszámokra vetítve %-ban

tanév/osztály	9. a	9. b	9. c	9. d	átlag
1996/97	100	100	97	100	99
1997/98	100	100	94	97	98
1998/99	56	24	55	56	48

A könyvtárhasználati ismeretekre vonatkozó kérdőív 4. és 5. kérdésére adott válaszok összegzését az alábbi táblázat mutatja.

6. táblázat: Könyvtári tagság (lakóhelyi és megyei könyvtári összesen) %-ban

tanév/osztály	9. a	9. b	9. c	9. d	átlag
1996/97	90	48	54	57	62
1997/98	78	52	48	58	59
1998/99	65	64	60	63	63

Ezek szerint a 9. osztályos közgazdasági szakközépiskolások 60%-a az iskola könyvtárán kívül más közművelődési könyvtárban is beiratkozott tag. Az Eötvös Károly megyei könyvtári tagságra a három tanévben vizsgált összesen 12 osztály esetében átlag 10% körüli érték adódott. Ezt az alacsonynak tekinthető értéket magyarázhatja az a tény, hogy a vizsgált osztályoknak átlagosan 37%-a veszprémi, a többség (41% községből, 22% vidéki városból) bejáró diák. A hosszú távra nyúló tanítási nap illetve a közlekedés miatt a megyei könyvtár igénybevétele nehézkes lett.

*

A három tanév során végzett vizsgálataink tapasztalatai a következőkben összegezhetők. Iskolánkba, a Veszprémi Közgazdasági Szakközépiskolába a megye teljes területéről érkeznek diákok, amint azt a 9. osztályok lakhelyének területi megoszlása is mutatja. Mások az egyes iskolák lehetőségei, mások a követelmények is. Ennek eredményeképpen változó a könyvtárral, a könyvtár funkciójával, tevékenységével kapcsolatos ismeretek nagysága és mélysége is. Az 1996–97-es tanévtől kezdve bevezetett rendszeres év eleji

könyvtárhasználati oktatás segít csökkenteni az egyes tanulóknál meglévő különbségeket. Tapasztalatunk alapján bizonyos érdeklődést kelt az iskolai könyvtár iránt ez a méretében és lehetőségében nagyon korlátozott könyvtárhasználati-könyvtárismereti óra. Általában növekedett a könyvtári tagság nagysága az oktatásban részesült osztályok esetében. Gyakoribb a könyvtárhasználati órák után a diákok visszatérése a könyvtárba. Eklatáns növekedés a kilencedik osztályoknál a tanév második felében indul meg, amikor már a különböző tantárgyak feladatainak megoldásánál – elsősorban a külön munkáknál, kiselőadások tartásánál vagy házi dolgozatok készítésénél – szükségük van az ilyen feladatok megoldását támogató iskolai könyvtár állományának az igénybe vételére. Hatványozottan jelentkezik ez a felsőbb évfolyamok esetében, ahol a szerencsére egyre növekvő házi és országos szakmai vagy általános tantárgyi pályázatokhoz a könyvtárban végzett irodalomkutatás elengedhetetlen és megkerülhetetlen. Természetesen ez utóbbi a teljes diákságnak csak egy hányadára vonatkozik. Folytatás nélkül a többség számára a 9. osztályban megtartott két könyvtárhasználati óra, és az ott végzett munka felejthető emlékképpé zsugorodik.

**Dán Krisztina–Dragon Katalin–
Homor Tivadar:
Így működik az iskolai könyvtár
(Budapest,
Fővárosi Pedagógiai Intézet, 1998.)**

■ A „Fővárosi iskolai füzetek” sorozat 4. kötete a fent címmel jelent meg. Az iskolai könyvtárak aktuális szakmai kérdéseivel foglalkozó mű hiánypótló segédlet azok szervezeti és működési szabályzatának összeállításához, átdolgozásához.

A három nagy fejezet az iskolai könyvtári munka más-más területét kívánja részletezni. Az első rész az iskolai könyvtárak működési rendjének kialakításához, a szervezeti-működési szabályzat összeállításához, felülvizsgálatához szolgál segédletül. „Miért tartjuk fontosnak, időszerűnek az iskolai könyvtárak működési szabályzatának átgondolását?” – kérdezik a fejezet szerzői: Dán Krisztina és Dragon Katalin. Válaszukban az iskolai szerkezetváltás, a szakmai profilváltás, a NAT új tartalmi és követelményei által kiváltott új iskolai feladat: a tanulók önálló információszerezésre nevelése kap hangsúlyt.

A hagyományos iskolai könyvtárkép „átrajzolásának”, a kibővülő tájékoztatás-tájékoztatás forrásai megjelenésével is elérhetővé válnak a számítógépes hálózati szolgáltatások. A működési szabályzat alapdokumentumainak felsorolása után a műben található működésszabályzat-vázlattevér kitér a könyvtárra vonatkozó adatok, a gazdálkodási gyűjtőkör, gyűjteményszervezé-

si, állománytagolási, állományfeltárási, szolgáltatási, könyvtárostanár munkaköri részelemek kifejtésére. Mindezen munkafolyamatok tartalmáról, meghatározó tényezőiről, javasolt munkamódszeréről, szükséges alapidokumentumairól, sajátos szabályairól tár fel tudnivalókat, ad segítséget az első fejezet.

A második fejezet az állományfejlesztés, a gyűjteményszervezés, -gondozás szakmai munkálataival foglalkozik a gyakorlati alkalmazáshoz szükséges részletességgel. Először a gyűjtemény állományelemzésének mikéntjéről, a költségvetés tervezéséről, a gyarapítás formáiról, a beszerzési folyamat elengedhetetlen lépéseiről olvashatunk. A fejezet további részében a dokumentumok állományba vétele, az állománynyilvántartás szabályai, lehetőségei mellett az állományapasztás-állományépitéssel egyenrangú munkafolyamatának szempontjait, a törlés folyamatát vizsgálja részletesebben a könyv. A kiadvány ezen egysége a könyvtári állomány védelmével, az állományellenőrzés, leltározás tudnivalóival folytatódik, majd egy nyomtatvány-minta gyűjteménnyel zárul. A 35 féle darabból álló dokumentumminta-tár a megrendelő levél, jegyzőkönyvek, gyarapodási, törlési jegyzékek, ügyiratok gyakorlati segítséget adnak az állományfejlesztési munkához azáltal is, hogy utalnak kódjelzésükkel a korábban leírt elméleti tudnivalókra.

A kötet befejező írása a NAT műveltségterületeihez kapcsolódva összegzi a könyvtár és a dokumentumhasználat követelményét, lehetséges munkaformáit, és ajánló

irodalomjegyzéket közöl az ismeretkörök legfontosabb nyomtatott forrásairól.

„A NAT könyvtárinformatikai követelményrendszer tantárgyi integrációjának megalapozása a tanítás-tanulás folyamatában” címet viselő fejezet a könyvtárostanár koordináló szerepére, a tantestület alkotó együttműködésére épít az intézmény könyvtárpedagógiai stratégiájáért és hatékonyságáért. „Tegyen szert olyan könyvtárhasználati kompetenciára a tanuló, melynek birtokában képessé válik az önálló információszerezésre és átadásra – szóban és írásban egyaránt – a tanult ismeretkörök és az egyéni érdeklődés szerint.” – vallják a fejezet szerzői: Homor Tivadar és Dragon Katalin. Ennek érdekében számba veszik a NAT egyes műveltségterületeinek könyvtári integrációs lehetőségeit. Kiemelik a főbb csomópontokat a könyvtárhasználat, a dokumentumismeret, a könyvtári tájékozódás segédeszközei, a szellemi munka technikája és a „tantárgyak” között az ajánlott könyvek és folyóiratok részletes listájával is.

E könyvtárpedagógiai résszel még teljesebbé válik a kötet módszertani útmutató jellege, amit tárgymutatóval könnyített használat segít. E rendkívül igényes könyvtárszakmai munka remélhetőleg sok iskolai könyvtáros kezébe eljut, ezért féltő, hogy a sok nyomdai és helyesírási hiba (ld. 8–9. o.) ártani fog a helyesírás és könyvtári tudás „integrációjának”. Kár lenne érte!

Emmer Gáborné

A közoktatási intézmények könyvtárainról

UGRIN GÁBORNÉ

(Kálmán Attila, majd Takács Péter parlamenti képviselő úr mellett végzett szakértői munkám zárásaként)

Az Oktatási Minisztériumhoz tartozó könyvtárak:

— a minisztérium könyvtára az OPKM (feladatai: l. jegyzet)

— a minisztériumhoz tartozó intézmények könyvtárai:

1. *a pedagógiai szakkönyvtárak*
a) a minisztérium háttérintézményeinek pedagógiai szakkönyvtárai

2. *a felsőoktatás könyvtárai*
a) a főiskolai, egyetemi, kollégiumi könyvtárak
b) a tanító- és tanárképző felsőoktatási intézetek gyakorlóiskolai könyvtárai

3. *a közoktatás könyvtárai:*
a) a nappali és esti gimnáziumok könyvtárai
b) a szakközépiskolák, szakiskolák könyvtárai
c) az általános iskolák könyvtárai
d) a speciális iskolák (zeneiskolák, gyógypedagógiai, vakok stb. iskoláinak) könyvtárai
e) a kollégiumi, intézeti könyvtárak
f) az óvodák könyvtársai

4. *a tudományos intézmények szakkönyvtárai*

Az alábbiakban egyetlen témával foglalkozom csak vázlatosan. A közoktatási intézmények könyvtárainak súlyos gondjára: létük szükségességének megkérdőjelezésére térek ki. Tudom, sok a rendezetlen, ma még hiányosan szabályozott illetőleg túlszabályozott terület. Az oktatási miniszter által megbízott illetékesnek más könyvtári területtel is foglalkoznia kell mielőbb, például a nem nyilvános felsőoktatási és kutatóhelyek könyvtárainak kérdéseivel, a könyvtár tanszékeken a szak-

könyvtáros képzés és a könyvtárostánári szak bevezetésével stb. A közoktatás ügyeinek rendezése azonban sürgős.

Iskoláink könyvtárait – melyek 950 évig lassan, de a kor igényeinek megfelelően fejlődtek hazánkban –, 1949-ben, az államosításkor nagy veszteség érte. Bár az 1959-es könyvtári, az 1978-as közoktatási törvény, majd az 1986-os minisztériumi Irányelvek megjelenése idején a helyzet javulni kezdett, a kétségtelen fejlődés ellenére ma ismét meggondolandó egy majd 30 évvel ezelőtti ajánlás több pontja (Könyv és Nevelés 1970. 4–5. sz. 24–26. old.) és amit a III. Országos Könyvtárügyi Konferencián (1970. december 15–17.) mondtam: „Talán néhány évtized múlva elérjük azt, hogy kézikönyvtár is lesz, és nem lesz olyan általános iskola, amelynek a könyvtárban nincs egyetlen Petőfi-, Vörösmarty-, Ady-kötet sem. ... Ki kell dolgozni az iskolai könyvtárosok könyvtári szakképzésének rendszerét és tar-

talmát... Rendezni kell mielőbb a *tanárkönyvtárosok bérét*: a kötelező óraszámra bele kell számítani a kölcsönzési időt (a tanulócsoporthoz számának megfelelően), könyvtári szakkört, a muzeális anyag kezelését, feldolgozását.” (Könyv és Nevelés 1971. 2. sz. 12–13. old.)

Az 1993-ban elfogadott közoktatási törvény több pontja fejlődést indított el az oktatási ágazatban. A helyi pedagógiai programok megvalósításához, a NAT követelményeinek teljesítéséhez a könyvtár mindennapi nyitva tartását, a tanulócsoporthoz könyvtárhasználati óráinak több éves program szerinti megtervezését, az osztályok (tanulók) számával arányos óraszámokban szakképzett könyvtárostánárok alkalmazását, megfelelő nagyságú, célszerűen berendezett és felszerelt könyvestertem, valamint szakszerűen fejlesztett és feltárt állomány biztosítását írja elő. Több írás jelent meg a törvény szellemében. (2. jegyzet)

Az 1996-ban megjelent közoktatási törvénymódosítás, az 1997-ben elfogadott kulturális törvény, az 1998 tavaszán megjelent rendelet, több nyilatkozat és írás nagy mértékben hátrányosabb helyzetbe hozta az oktatási ágazat intézményeinek könyvtárait, s ezzel egyidejűleg az iskolában a tanítási idő alatt folyó, könyvtárral kapcsolatos tartalmi, nevelési tevékenység tervezett fejlesztését.

Míg az 1993-as törvény az iskola és a könyvtárostánárok új, felelősségteljes feladatairól szól, a minisztérium könyvtári osztályát képviselő arra hívta fel a figyelmet 1998 májusában, hogy „ahol nem akarnak, nem is lesz iskolai könyvtár” (Köznevelés, 1998. június 19. 23. old.), „A törvény ugyanis csak a feladatokat rendelte el, s azt nem rögzítette, hogy az iskolai könyvtárnak az iskolán belül kell működnie, sőt, iskolai könyvtárnak sem muszáj lennie.” (Könyvtári Levelező/lap 1998/6-7. 13. old.)

Én úgy gondolom, ha egy embernek amputálják lábait, attól még ember marad. Lábnak nem muszáj lennie. Kitűnő művésztagokat gyártanak. Bár ha lehet, én mégis azt mondanám, ne sorvasszuk el a gyerek lábát. Arra bízhatnám az édesanyákat, inkább óvják gyermekeik végtagjait, fejlesszék azokat, hogy szabadon szaladhassanak a tudomány, az önálló gondolkodás, az értékek közötti eligazodás világában.

Meggyőződésünk: az iskolától függetlenül működő sportpálya és az edzők sora nem helyettesíti a tornatermet, a testnevelő tanárt és a tornaórákat. A színházi előadás nem pótolja, bár kiegészítheti az iskolai nyelv- és irodalomtanár munkáját. Egy közeli uszoda nem jelenti azt, hogy a közeli lakásban nem kell vízcsap, nem kell ivóvíz. Az iskola szervezeten kívüli területi könyvtár sem teszi feleslegessé a közelben levő oktatási intézmény iskolakönyvtárát, könyvestermét.

Megvan az okom arra, hogy megfontolásra ajánljam Szabad György parlamenti felszólalását:

„... sajnálkozva vesszük tudomásul, hogy – most részletelemeket nem említve fel –, magának a tárcának az irányítója a 'Könyvtári levelező' című időszakos kiadvány 1998. évi első számában arról ír, hogy 'ha az iskolának nincs könyvtára, a településnek viszont

van, és a település vállalja, hogy ellátja az iskolai könyvtári funkciókat, akkor ezt a normatívát – tudniillik amit a törvény biztosít –, megkaphatja a települési könyvtár is. Nem lenne semmi baj kérem szépen, ha arról lenne szó, hogy ideiglenes, áthidaló megoldásként – erőteljesen hangsúlyozva, amit mi a törvény szövegéből kiolvasni véltünk – arról lenne szó, hogy hogyan hidálnak át pillanatnyi nehézségeket, hiszen lábdobbantással nem lehet könyvtárakat teremteni.

De itt egy olyan lazító lépésről van szó, amely megengedi, hogy az iskolai könyvtárak szorgalmazott ügye elejtésre kerüljön, és helyettük a már meglévő települési könyvtárak – bizonyos pótköltséget élvezve – az iskolai könyvtárakat mintegy helyettesítsék. Jól van ez? Nem, ez nagyon rosszul van! Mert ez bizony jelzés lehet azok számára, akik az iskolai könyvtárak ügyét nem szorgalmazni, hanem akadályozni akarják ilyen vagy olyan megfontolásból.

S történik ez – ezt már csak egy tiszteletadás kedvéért mondom – töviskoszorúként Jobbágy Károly halálát alig követően, aki az iskolai könyvtárügyet mint a magyar művelődés nagy követelményét mutatta fel. Ne lett legyen hiába!” (Az Országgyűlés tavaszi ülésszakának 11. ülésnapján 1998. március 3-án, kedden.)

Horváth Tibor egyetemi tanár (OPKM ny. főigazgatója) 1998 júliusában így fogalmaz: „Az iskolai könyvtár nem közművelődési könyvtár iskolai székhellyel, hanem taneszközök szakkönyvtára az iskolában. Állományának egy része azonos lehet a település közművelődési könyvtáráéval. Ezért az iskolai könyvtár (bővített költségvetéssel és meghosszabbított nyitvatartási idővel) elláthatja a lakosokat is. Fordítva nem: a települési közművelődési könyvtár nem rendelkezik taneszközökkel.”

Többünk tapasztalata: az iskolában működő kettős funkciójú könyvtárak egy része igen jól bevált. Azonban egy iskolától függetlenül működő intézmény vezetője nem vállalja, nem vállalhatja a felelősséget az iskolákban folyó olvasóvá és könyvtárhasználóvá nevelésért, a tanárok szakkönyvtári

tájékoztatásáért, nem lehet feladata az iskola tantestületi munkájának értékelése. Az iskolában szükséges eszközök és a gyakorló terület biztosítása nélkül pedig az iskola igazgatója nem követhet eredményes munkát a tanulóktól és a tanároktól.

Szakmai meggyőződésünk, hogy a tornaterem, a számítástechnikai gépterm mellett az iskolában szükséges a könyvesterem. A könyvtári dokumentumok kölcsönzése és az információszerezés (gépi) lehetőségének biztosításán kívül az iskolakönyvtár feladata a tantestület folyamatos kérdéskultúrájának, könyvtári igényességének fejlesztése, személyiségének formálása. A könyvesterem a tanárok és a tanulók szellemi műhelye az adott intézmény valamennyi munkanapján a könyvtárismertet oktatásának és a könyvtárhasználati gyakorlatok megtervezett és rendhagyó óráinak színtere, a lyukasórák és a tanulószobás (napközis) tanulók egyéni tanulási-kutatási helye, OKTV és más versenyek felkészülési háttere a felelős könyvtárostánár jelenléte mellett.

A fentiekben idézett Horváth Tibor tanár úr ezzel fejezte be nyilatkozatát:

„A könyvtárakat kiszerezni az iskolákból kulturális és oktatási büntény.”

Kezdetől Dobos Krisztina, majd egyre több országgyűlési képviselő foglalt állást az iskolakönyvtárak érdekében. (3. jegyzet)

Hogyan tovább?

A kiegyensúlyozottabb, egyenletesebb fejlődést a közeli hónapokban és a későbbi években egyaránt biztosíthatják a következők:

1. Legelső, határozhatatlan feladat az oktatási minisztériumhoz tartozó valamennyi intézmény könyvtárának számbavétele, majd az oktatási ágazaton belül a felelős (fenntartó, működtető, irányító, fejlesztő és ellenőrző) konkrét megnevezése egy egységes fogalmazású állásfoglalásban.
2. Az oktatási minisztériumhoz tartozó könyvtárakra vonatkozó törvények, rendeletek felülvizsgálata, pontosítása, ezen belül minde-

nekelőtt a könyvtárostánár munkaidejének és feladatainak normatív megfogalmazása. (4. jegyzet)

3. A mindenkor érvényes közoktatási törvény szerint az iskolákban a helyi pedagógiai program könyvtári vetületének kiegészítése, majd a törvények, rendeletek módosításakor a könyvtár téma megfelelő elhelyezése a készülő kerettantervekben.

4. *Felmérés* mielőbbi elkészítése két területen:

- az oktatási intézmények és a pedagógiai szakkönyvtárak jelenlegi könyvtárosainak és könyvtárostánárainak képzettsége, végzettsége és a tervezett személyi feltételek változásának képzési, továbbképzési vonzata (5. jegyzet),
- az iskolakönyvtárak/könyves-termek állapota és a fejlesztési tervek tárgyi, anyagi vonzata (berendezés, felszerelés).

5. A szükséges könyvtárostánári végzettség tartalmának kidolgozása. (5. jegyzet)

A szakképzetlenek és a hiányosan képzettek továbbtanulásának megtervezése, megszervezése, költség hozzájárulás biztosítása.

Jegyzetek

1. *Az oktatási minisztérium könyvtárának: az OPKM-nak feladatai (véleményem szerint)*

A feladatok határozzák meg a könyvtár szükséges anyagi (épület, tárgyi, fejlesztési, költségvetési) és személyi (létszám, képzettségi) feltételeit.

Feladatkörök

1. Az oktatási minisztérium működésével kapcsolatos feladatok

- a minisztérium munkájának általános támogatása a könyvtár eszközeivel,
- az oktatási ágazat könyvtáraival és pedagógiai múzeumaival kapcsolatos témák figyelése a törvé-

nyekben, rendeletekben, pedagógiai tervekben, a felsőoktatás és közoktatás könyvtárügyének kidolgozásában. Igény esetén egyes témák véleményezése, előterjesztések kidolgozása.

2. A számítógépi szolgáltatás hálózati kimunkálása, adatbázisok építése és honosítása.

3. Nyilvános pedagógiai szakkönyvtári szolgáltatás és szakirodalmi tájékoztatás, a pedagógiai múzeum működtetése.

4. Rendszeres kapcsolat

- külföldi pedagógiai könyvtárakkal,
- megyei pedagógiai intézetek könyvtáraival,
- az oktatási minisztérium háttérintézményeinek könyvtáraival.

Szükség szerinti tanácskozás

- a felsőoktatás könyvtárainak képviselőjével,
- a közoktatási könyvtárostánárok képviselőjével,
- a kultuszminisztérium könyvtári előadójával,
- különböző országos szakkönyvtárak vezetőivel,
- a könyvtári és pedagógiai szakmai szervezetek elnökeivel.

5. Továbbképzések szervezése, kapcsolattartás a könyvtár tanszékekkel.

6. Kutatómunka és kiadványok tervezése, megjelentetése.

2. *Megjelent például a Könyvtárhasználattan című folyóirat*, melyek az évek óta hiányolt Könyv és Nevelés utóda.

3. *Többen fogalmaztak meg módosító javaslatot a kulturális törvénytervezet feletti vita idején a parlament kulturális és oktatási bizottságában: Dobos Krisztina, Donáth László, Pokorni Zoltán, Sasvári Szilárd, Szabad György, Szöllősi Istvánné, Takács Péter és más képviselők.*

Megjelent a Magyar Iskolaszék Egyesület kiadványa: MIE-füze-

tek 5. sz. (1997). Szerkesztette: Dobos Krisztina.

4. *A jogi szabályozás felülvizsgálatának indokai*

— a rendezetlen kérdéseket szabályozni kell. Például:

— a közoktatási törvényben a tanulók/osztályok számával arányosan kell meghatározni a könyvtárostánári munkaórát,

— 2002-re valamennyi iskolánk rendelkeznie kell könyvtárral vagy könyves-teremmel. Helyi fejlesztési tervet kell készíteni,

— a meglévő követelmények kiegészítendő a könyvtár nevelésben betöltött szerepével,

— a kerettantervek megjelenésekor módosítani szükséges a könyvtár feladatának meghatározását,

— pontosítani kell:

— ki, milyen intézményben, milyen szakterületen vállalhat szakértői munkát,

— hány éves kortól, milyen gyakorlati tapasztalattal rendelkező pedagógusnak elegendő a könyvtárostánári állás betöltéséhez egy könyvtáros képzettséget nyújtó tanfolyam

— ha nincs megfelelő nyilvános könyvtári szolgáltatás, szükség esetén segítsen az iskola és vállalja fel a nyilvános könyvtári szolgáltatást is a részletesen kidolgozott feltételek mellett stb.

A felvetett problémákról Közelkép: Iskolakönyvtárak címmel a Magyar Nemzetben 1997. január 7-én jelent meg *Osztovs Ágnes* összeállítása. A Könyvtári Levelező/lap 1997. 2. számában olvasható *Balogh Mihály: Lélek nélkül? c. cikke.*

5. *A személyi feltételek fontossága szerepelt az Országgyűlés tavaszi ülészakának 30. ülésnapján 1997. május 20-án. Dr. Dobos Krisztina interpellációja: „Államtitkár úr, arra a kérdésre nem válaszolt, hogy vajon, ha növeke-*

dik a könyvtár állománya, akkor – ha nincs könyvtárostánár –, ez egy zárt helyiség, mert valószínűleg nem jutnak be a diákok... 1997. április 22-én szintén felvetődött még egy kérdés, amit a miniszter úréknak eljuttattam –, hogyan lehet, hogy ezt a fél – egyébként számomra elfogadhatatlan, de félkönyvtárostánárt is csak 2002-től kell a közoktatási

törvény módosítása szerint alkalmazni. Tehát lehet, hogy ma eljuttatnak könyveket az iskolákba, de könyvtárostánár, vagyis felhasználó felvételére – aki segíti a diákokat abban, hogy felhasználják a könyvtárat –, nincs mód. Nem tudom államtitkár úr válaszát elfogadni, és kérem a parlamentet, ne fogadja el, hiszen akkor módja van az oktatási bizott-

ságnak, hogy áttekintse, hogy a szűkös erőforrásokat úgy használjuk föl, hogy *ne egyszer az eszköz legyen meg, másodszor meg az ember, hanem együtt legyen az eszköz is és a tanár is.*”
Ugrin Gáborné: Könyvtárostánárok képzése, Kézirat, 1997.
Ugrin Gáborné: Fehér folt a tanárképzésben = Könyvtárhasználat, 1994. 1–2. szám

„Korunk a technikai képek kora”

(Hartai László–Muhi Klára:

Mozgóképkultúra és médiaismeret
12–18 éveseknek

Korona Kiadó, 1998.)

Tankönyv, szöveggyűjtemény,
tanári kézikönyv

■ „Áradnak felénk a filmek, a reklámok, a televíziós műsorok – a technikai képek –, és mindezt természetesnek tartjuk, s talán még sohasem gondolkoztunk el azon, miért készülnek és mi a közös bennük?” – írják a tankönyv bevezetőjében a szerzők.

A tankönyv egyetlen kötetben tartalmazza a 7., 8., 9., 10., 11., 12. osztály anyagát, de valamennyi évfolyamon két nagy fejezetben szerepel a tananyag.

A Mozgóképkultúra fejezetei a filmnyelv eszközeinek megismerését célozzák: a kamera mozgásának, a megvilágításnak, a történet, cselekmény megfilmelésének, a szereplők viselkedésének, a montázs technikájának, valamint a filmtörténeti korszakok bemutatásának eszközével.

A másik egység a Médiaismeret többnyire a század második felének uralkodó médiumával, a televízióval foglalkozik. Szerepel a témák között a televíziós modellek, műsортípusok, a sztárjelenség, a reklám, a klip, a hírműsorok kérdése, végül az „Új médiumok és új jelenségek” címszó alatt a multimédia, az internet világa is.

A tankönyv rengeteg gyakorlat elvégzésére biztat, amely talán nem is tűnik olyannyira „kötelező” penzumnak a diákok számára, mivel az elvégzendő munka valamilyen módon kapcsolódik a tévézéshez, videózáshoz.

Az új tantárgy tanulmányozása során látni fogják, hogyan lehet a mozgóképkultúrán keresztül hatékonyan és pontosan közölni a világ eseményeit, vagy milyen szabályok érvényesülnek a filmkészítés során.

Elhez a filmtörténet gazdag anyagából vett műveket, a mai tévéműsorokat egyaránt felhasználják a könyv szerzői.

A tankönyv kiegészül egy szöveggyűjteménnyel, mellyel az volt a célja a szerkesztőnek, hogy a kötetben közölt írások segítsék a tankönyv egyes fejezeteinek megértését, kiegészítsék az ott elsajátított ismereteket. Ugyanakkor önmagában is megálló, olyan olvasmányos kötetet állított össze a szerző, mely eltér a tankönyv belső logikájától.

A Mozgóképkultúra és Médiaismeret fejezetek nem évfolyamonként válogatva követik egymást, hanem elkülönült egységeket alkotnak a kiadványban. Magyar nyelven már megjelent írásokból válogatott a szerkesztő „három sarkallatos téma köré” tanulmányokat:

1. A film sajátos jelrendszerének vizsgálata.
2. A filmművészet története, kifejező eszközeinek fejlődése, a filmforma változásának esztétikuma.
3. A média világa a társadalmi hatás oldaláról nézve.

A szövegközlések forrása, valamint a fontosabb idegen kifejezések magyar megfelelője lábjegyzetben olvasható.

„Nem szakirodalmi szemelvénygyűjtemény összeállítás volt a célunk, hanem a mozgóképkultúra és médiakultúrához kapcsolódó könyvtár gazdaságának, változatosságának az érzékeltetése.” – írja Hartai László a Képkorszak című szöveggyűjtemény szerkesztője a kötet bevezetőjében. A két kiadvány szerkesztője pontosan látja, hogy a tantárgy tanításához alapos szakirányú felkészültség hiányában a gyakorló pedagógusoknak az oktatáshoz szükséges praktikus eszközökre van szüksége. Hartai László így elkészítette a mozgóképkultúra és médiaismeret műveltségterülethez használható tanári kézikönyvét, melyben a tárgy ún. általános követelményeit az alábbiak szerint foglalja össze:

— mozgóképfírás és -olvasás, a „nyelvtan”,

- művészeti ismeretek,
- művelődéstörténet,
- kommunikációs rendszerek.

A tanári kézikönyv – funkciójának megfelelően – foglalkozik a mozgóképkultúra és a médiaoktatás előzményeivel, a tantárgyi keretek, órakeretek, a befogadó tantárgy kérdésével. Az Országos Közoktatási Intézet adatbankjából leihívható minősített tantervek bemutatása után egy minimum, egy részletes, és egy kiemelt óraszámú tantervjavaslatot közöl a dokumentum, majd kiemelve a tantervi témák oktatásának célját, a tanterv értelmezéséhez ad szempontokat a szerző.

A „Javaslatok a tankönyv használatához” című fejezetben leírtakat, néhány példán konkrétan bemutatja, melyet a kreatív gyakorlatok alkalmazására választott.

A mozgóképkultúra oktatása nem nélkülözheti a műveket, tehát a filmek kiválasztásához és feldolgozásához adott szempontok tovább segíthetik a szaktanár munkáját. Az óratervezés: óraminták – mintaórák című fejezetében egy óra lehetséges modellje révén ad bepillantást a mű a médiapedagógiai munkába. A munkához szükséges taneszközök, szemléltető művek és technikai eszközök, tankönyvek, segédletek számbevétele mellett a kötet röviden szól a mozgóképkultúra és médiaoktatást segítő továbbképzésekről, szervezetekről, intézményekről. A követelmények, vizsgák követelményeivel, példatesztjével záruló segédkönyv mellékletében közli az ajánlott művek listáját, az ajánlott szakirodalmat, valamint a megyei pedagógiai intézetekben létrejött regionális médiaoktatási központok listáját.

Ennyiféle irányú segítséggel talán sikerül elkerülnie a tantárgyat gondozó nevelőknek, hogy Milan Kundera végletes szavai igazolódjanak: „Boldog az a művész, akit nem fedeznek fel, nem tanítanak az iskolában.”

Emmer Gáborné

Időszerű gondolatok a tankönyvekről

Gyulai Ágost (1868–1957) mint gyakorló pedagógus behatóan foglalkozott a tankönyvek szerepével és a jó tankönyvek jelentőségével. Egy társasági ülésen elhangzott előadás, valamint egyéni érdeklődése és tankönyvírói munkássága indította a kérdéskör elemzésére. Ugyanis 1915-ben a Magyar Pedagógiai Társaság testülete a tankönyv-engedélyezés ügyével foglalkozott. Akkor *Bozóky Endre* tartott e témáról fölolvasást,

Visszagondolt iskolás éveinek tankönyveire, illetve a már tanárként használt vagy nem használt tankönyvekre (melyek ugyan mind bírált és engedélyezett könyvek voltak), és megállapította, hogy a tankönyvára-
datban, a könyvtültermelésben kevés volt az olyan könyv, amit igazán jó tankönyvnek tartottak. Sajnos, közülük sok csak üzleti szellemtől vezérelve jött létre. Emiatt még inkább fontosnak tartotta, hogy rámutassa-

könyv sajátosságai nincsenek meg a pedagógiai köztudatban, és a tankönyvírók figyelmének előterében. Gyulai rámutatott, hogy a tankönyv fogalomkörébe több könyv tartozik: egyrészt azok, melyeket a tanulók, másrészt azok, melyeket csak a tanítók, tanárok használnak (az ún. vezérkönyvek). A tanulók szempontjából azonban az a fontosabb – vélekedett –, ami az ő kezükbe kerül. Azoknak olyanoknak kell lenniük, hogy a tanulók megkedveljék a könyveket és az általuk közvetített ismeretköröket is.

A tankönyvnek – folytatta Gyulai Ágost az eszmefuttatást –, mindig is nagy szerepe volt az oktatásban. Volt, amikor (az újkor kezdetén) a kelletténél nagyobb jelentőséget tulajdonítottak neki. Egy másik véglet szerint azonban egyáltalán nem tartották szükségesnek a tankönyveket. Természetesen a helyes álláspont a két szélsőség között középen lehet, és tovább fejtegette nézeteit a tanulás folyamatát is elemezve a tankönyv szerepét és helyét illetően.

Az iskolában nem a könyvé a főszerep, hanem a tanítóé, illetve a tanáré – vallotta. Mivel azonban a tanuló munkája nemcsak az iskolában folyik, hanem otthon is, ezért nem mellőzhető a tankönyv, illetve annak három típusa: az olvasókönyv, a gyakorlókönyv és az ún. eredménytár.

A további részletes ismertetés egy külön tanulmány feladata lehetne. Ugyanakkor napjainkban is megállapítható, hogy hasonló a tankönyvi helyzet. Manapság is „tankönyvára-dattal” találkozunk, de a sokaságból vajon melyik szolgálja igazán a tanulót, illetve a tanárt, és hogyan tükrözik azok a mai kor társadalmi elvárásait?

Lányi Katalin

amit vitaülés követett. A hozzászólók a tankönyvbírálat és -engedélyezés kérdéséhez számos megjegyzést fűztek. Egyedül *Waldapfel János* szólt rendszerezett megközelítéssel a tárgykörhöz, és a tankönyvírás munkájának normatíváit elemezte.

Azonban Gyulai Ágost véleménye az volt, hogy az ismertetett „szabályozó” pontok semmiképpen sem adják meg „a jó tankönyv igazi képét”. Gyulai úgy vélte, a jó tankönyvnek a *Waldapfel* hozzászólásában említet-
teken kívül még sok más sajátos tulajdonságot is érvényre kell juttatnia.

nak a jó tankönyv(ek) iránti elvárásokra. Úgy vélte, a jó tankönyv csak jó tankönyvírótól születhet. Azonban megállapítása szerint „jó tankönyvíró tiszta elméleti úton képezni nem lehet... (talán olyannyira nem, mint a tanárt sem)”. Vajon mi szükséges még hozzá? Meggyőződéssel állította, hogy „jó tankönyvet csak kiváló gyakorlati érzékű és képzettségű tanítóembertől várhatunk – hangoztatta –, akinek nem is szabad – legalább tankönyvében nem – aprólékos szaktudósnak, ún. specialistának lennie”. Továbbá felvetette, hogy a jó tan-

Iskolai könyvtári kérdések a közoktatási törvény módosításakor

UGRIN GÁBORNÉ

A Bod Péter Társaság 1999. március 5-ei ülésének három témája volt:

1. a közoktatás esti tanulóinak könyvtári ellátása,
2. az iskolakönyvtárakkal és könyvtárostánárokkal kapcsolatos kérdések,
3. a Bod Péter Társaság elmúlt 10 éve és terve.

A második témánál a közoktatási törvény, a NAT, a miniszteri rendeletek módosításának szükségességével foglalkoztunk. Hosszas tanácskozás után egy alapvető gond fogalmazódott meg a tagtársak és több pártoló tag részéről. Az elsődlegesen megoldandó probléma az, hogy ennek az új területnek, a könyvtárostánári szakmának nincs hivatalos, illetékes, országos felelőse.

A közeli múltat vizsgálva azt látjuk, hogy 1958-ban az országos pedagógiai szakkönyvtár, az (OPK, majd a bővített feladatkört ellátó) OPKM szervezetében egy módszertani osztály alakult az iskolai könyvtárosok, az iskolai könyvtárak fejlesztése érdekében.

A '60-as években egyértelműen pozitív szerepet volt képes betölteni ez az osztály, mivel elsődlegesen a könyvtárak létesítésével, működésével kellett foglalkozniuk.

A 70-es évektől egyre inkább erősödött az a vélemény, hogy az iskolai könyvtár akkor tölti be szerepét, ha nem külön egységként működik könyvtári szolgáltatásokat nyújtva, hanem az iskola életének szerves részévé válik. Ezért Kisfaludy Sándor (az OPKM módszertani osztályának vezetője), Kelemen Elemér (Kaposvár, a megyei pedagógiai intézet igazgatója) és a területen dolgozó megyei iskolai szakfelügyelők (Ballér Endréné, Gelencsér Gézáné, Pásztor Emilné és mások) egyre inkább szorgalmazták, hogy a könyvtárhasználatra nevelés épüljön be az oktatás-nevelés folyamatába. Szepesi Hajnal (OPKM) azért fárado-

zott, hogy a tanárjelöltek képzésébe kerüljön be a könyvtári téma.

A küzdelem eredményét és eredménytelenségét a '78-as tantervi törvény tükrözi: sikerült elhelyezni a témát az irodalom tantervében, de nem a teljes közoktatási rendszerben. A könyvtár a szabadidő eltöltésében, a tanórán kívüli feladatok elvégzésében kapott szerepet. A könyvtárostánárok munkaköri leírása, kötelező óraszám, feladatrendszere stb. nem került rendezésre.

Közben évről évre bizonyosabbá vált, hogy Magyarországon több iskolakönyvtárban új útra lépett egy-egy könyvtárostánár a '70-es évek elejétől. Nagy elismerést váltottak ki a hazánkba látogató külföldi vendégek részéről is! (Például japán, francia, kanadai, német, csehszlovák vendégek a Veres Pálné, Táncsics, Fazekas Gimnázium könyvtárában.) A példák hatására Pesten és Budán, Pécsen és Békéscsabán, Veszprémben és Szolnokon, városokban és kistelepülések iskoláiban a '80-as évek elején már több több száz iskolában fejlett könyvtárostánári munkának lehettek tanúi azok, akik az oktatási és tanulási folyamat egészét vizsgálták. Ezek után született meg az 1986-os irányelv, mely az iskolai könyvtárakkal és a könyvtárban dolgozókkal foglalkozik. Segítséget jelentett, nagy hatással volt az iskolákra ez a kitűnően megfogalmazott miniszteri ajánlás!

A '90-es években a könyvtári feltételek fejlesztésének elégtelensége és a valamennyi iskolára kötelező törvény, közoktatási irányítás hiányosságai miatt további intézkedés vált szükségessé. A helyzeten egy szakkönyvtár módszertani osztálya lényegesen változtatni nem tudhatott! Horváth Tibor (OPKM) mondta azt a jelentős gondolatot, melyre ma is figyelniünk kell: „az iskolai könyvtárak jövője attól a kihívástól függ, amit az új oktatás jelent számára.” (Könyvtáros, 1992. 77. old.) A Könyvtáros c. folyóirat azonos számá-

ban a 75–76. oldalon Kelemen Elemér (OPKM) írta: „Szerepét veszített iskolai könyvtári osztályunkat a közelmúltban megszüntettük... Nyilvánvalóan nem vállalhatunk szerepet az iskolában folyó pedagógiai tevékenység közvetlen tartalmi befolyásolásában... ez az oktatást kutató és fejlesztő intézmények dolga...”

Megszűnt az OPKM módszertani osztálya, két alapvető hibával:

- a feladat nem került át azonnal a közoktatás más háttérintézményébe,
- nem maradt az OPKM-ben olyan munkatárs, aki a megyei és a felsőoktatási pedagógiai szakkönyvtárakat összefogta volna.

A helyzeten 1992 decemberében változás történt. Az OPI egyik utódintézményében, az OKSZI-ban rész munkaidőben alkalmaztak egy könyvtárostánári munkatársat (Csoma Gyula javaslatára Ugrin Gábornét), akit a MKM a közoktatási törvény előkészítésébe bevont 1993-ban.

A fejlődés 1995 után megállt: az OPI azon utódintézményeiben, ahol a lényeges közoktatási tervezések, törvényelőkészítések, kutatások, értékelések folynak, nincs gazdája a témának. Ez az egyik oka annak, hogy a '93-as közoktatási törvényben megfelelően szereplő iskolai könyvtárügy 1996-tól, a közoktatási törvény módosítása óta sok, 30 évvel ezelőtti már megoldott gonddal küzd ismét.

Napjainkban a bajt tetézi, hogy 1998-ban szétvált a MKM, s ma még az Oktatási Minisztériumban nincs a könyvtári területért felelős szakember, nincs az Oktatáskutató Intézetben sem. Pedig a közoktatási törvény módosítására, a NAT értékelésére, a miniszteri rendeletek pontosítására egyaránt szükség van a könyvtárostánári és az iskolakönyvtári területen általában.

Reménykedünk szakmai kérdéseink mielőbbi rendezésében!

A könyvtár főépülete

KÉPEK A VESZPRÉMI EÖTVÖS KÁROLY MEGYEI KÖNYVTÁRBÓL

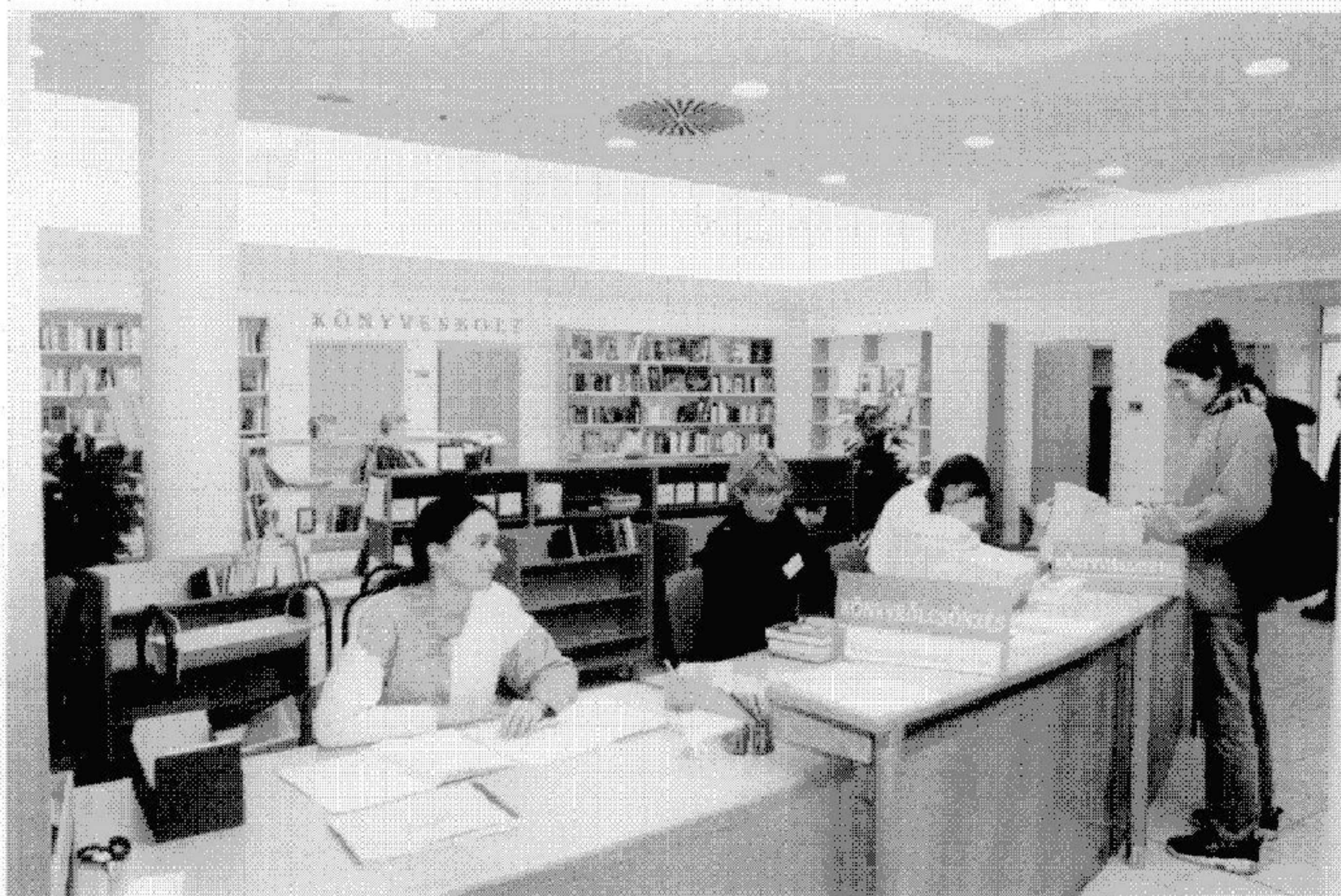
SZÉLÉNYI KÁROLY FELVÉTELEI

A feldolgozó osztály

Általános tájékoztatás

KÉPEK A VESZPRÉMI EÖTVÖS KÁROLY MEGYEI KÖNYVTÁRBÓL

Kölcsönzés